

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2013

Daniela Štádlarová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Osobnost knihovníka. Jeho obraz v literatuře a filmu.

Daniela Štádlerová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Osobnost knihovníka. Jeho obraz v literatuře a filmu.

Daniela Štádlerová

Vedoucí práce:

Mgr. Helena Šlesingerová

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Heleně Šlesingerové za velmi cenné rady a připomínky a za veškerou energii, kterou do vedení mé práce vložila.

Velké poděkování také patří mé rodině, která mě velmi podporovala po celou dobu studií.

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 OSOBNOST KNIHOVNÍKA	8
2.1 Historie knihovnictví	8
2.2 První české knihovnice	11
2.3 Současný knihovník.....	12
3 OBRAZ KNIHOVNÍKA V LITERATUŘE A FILMU	16
3.1 Obraz knihovníka v literatuře	16
3.2 Obraz knihovníka ve filmu	25
3.2.1 Knihovník v českých filmech	25
3.2.2 Knihovník v zahraničních filmech.....	28
3.3 Shrnutí tématu obrazu knihovníka v knize a filmu	35
4 DOTAZNÍK „OSOBNOST KNIHOVNÍKA“	37
4.1 Základní údaje o provedeném průzkumu:	37
4.2 Odpovědi respondentů	38
4.3 Shrnutí.....	47
5 ZÁVĚR.....	49
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
Monografie.....	51
Encyklopedie.....	51
Články v časopisech	51
Elektronické zdroje.....	52
Beletrie.....	53
Filmy.....	55
7 RESUME	57

1 ÚVOD

Vědci udávají, že písmo vzniklo asi před 6000 lety. Dá se předpokládat, že jeho vznik vyvolala potřeba zaznamenat a uchovat lidské zkušenosti, poznatky a prožitky. A právě snaha o uchování zaznamenaných poznatků iniciovala vznik prvních knihoven, tedy i zrod knihovnické profese.

Předkládaná práce se zamýšlí nad osobností knihovníka, nad chápáním jeho významu v současné elektronické společnosti a zobrazením jeho role uměleckými prostředky literárními i filmovými. Zkoumá názory uživatelů knihoven i samotných knihovníků na to, jaké je poslání této profese. Představí roli knihovníka v běhu dějin a ukáže, jak knihovník i do dnešních dnů zůstává zprostředkovatelem vědomostí a kultury ve světě.

Cílem práce je zpracovat vnímání úlohy knihovnické profese, jak těmi, kteří ji vykonávají, tak těmi, kteří se s ní setkávají. Je potřeba si uvědomit, že knihovník je základním prvkem knihovny, jen na něm závisí, jak se daná knihovna bude rozvíjet. V práci jsou také přiblížena některá literární a filmová zpracování osobnosti knihovníka. Dále prostřednictvím dotazníkového výzkumu zjistit, jaké vlastnosti lidé očekávají od ideálního knihovníka; jak svou roli vidí knihovníci samotní.

Práce je rozčleněna do tří hlavních oddílů.

První část se nejprve zaměřuje na historii a vývoj knihoven a knihovnictví v celosvětovém kontextu. Je samozřejmé, že se změnami společnosti se mění i role knihoven a jejich pracovníků. V současné době se klasický knihovník přeměňuje spíše na informačního pracovníka, a to se všemi klady i zápory této transformace. V první části jsou zmíněny i první české knihovnice (konec 19. st.). Je dobré uvědomit si, že například v naší zemi mohly ženy začít běžně pracovat v českých státních knihovnách až po vzniku Československé republiky.

Druhá část se zabývá obrazem knihovníka v literatuře a filmu. Je třeba zdůraznit, že v podstatě neexistuje odborná literatura k tomuto tématu. Ostatní zdroje (beletристická literatura a filmy) nejsou nijak vymezené. Umělecká díla, kde se vyskytuje postava knihovníka, lze snadněji dohledat, pokud je knihovník hlavní, nebo alespoň

významnou postavou. Pak je možné takové dílo vyhledat ve specializovaných databázích či katalogích knihoven pomocí klíčových slov. Pokud je v díle knihovník pouze okrajová postava, je nutno vyhledávat na základě vlastních znalostí či doporučení okolí. Výjimkou je případ, kdy ve filmu nevýznamnou postavu knihovníka ztvárňuje známý herec, který ji má uvedenou ve své filmografii. V rámci zachování objektivity jsou zpracovány knihy a filmy různých žánrů, proslulosti i doby vzniku.

Třetí část je věnována výsledkům dotazníkového výzkumu. Dotazník s názvem «*Osobnost knihovníka*» byl předložen v elektronické podobě uživatelům i pracovníkům knihoven. Cílem výzkumu bylo: zjistit, co uživatelé knihoven očekávají od knihovníků a jak jsou jejich očekávání plněna; jak sami knihovníci vidí svoji roli ve společnosti; a jak si obě skupiny představují ideálního reprezentanta knihovnické profese.

2 OSOBNOST KNIHOVNÍKA

V encyklopedii pod heslem «*knihovník*» najdeme krátké vysvětlení: „knihovník – souhrnný pojem pro odborné síly v knihovnách: jejich úkolem je mj. vybudování, rozšiřování, registrace, dokumentace fondů, výpůjčky, poradenství.“¹ Toto stručné vyjádření nám o knihovnicích mnoho neřekne. Pokusme se tedy zjistit, jak by měl vypadat správný současný knihovník.

Než se začneme zabývat současností, nahlédněme krátce do historie a podívejme se, jak se knihovnické povolání měnilo v toku času.

2.1 Historie knihovnictví

„Většina lidí si je vědoma, že knihovna je institucí, jejímž posláním je shromážďovat zaznamenané poznání, uchovávat je pro potencionální zájemce a další generace a zprostředkovávat je současníkům. Ovšem už málokdo si je vědom toho, že tuto práci po staletí nevykonává nikdo jiný než člověk – knihovník. S rozvojem písemnictví a knih muselo tedy zákonitě vzniknout i právě povolání knihovníka a obor zvaný knihovnictví. Po tisíciletí se této práci věnovali vzdělaní jednotlivci.“²

¹ Universum, všeobecná encyklopedie, 4. díl. 1.vyd. Euromedia Group, k.s.-Odeon: Praha, 2000. s. 644

² Budoucí role knihovníka. *Inflow* – information journal [online]. 2008, roč. 1, č. 6 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z <http://www.inflow.cz/budouci-role-knihovnika>

Nejstarší známá knihovna je tzv. Aššurbanipalova knihovna. Byla založena novoasyrským králem Aššurbanipalem kolem poloviny 7. století př.n.l. V knihovně se nacházelo přibližně 5000 hliněných tabulek. O knihovnicích Aššurbanipalovy knihovny nemáme žádné záznamy, jen jsou známa jména některých písařů, kteří opisovali staré texty. „Význam knihovny je ovšem pro současné historické bádání obrovský. Dvojjazyčné texty umožnily rozluštit sumerštinu. Chronologické záznamy a líčení historických událostí dopomohly k dosti přesné rekonstrukci babylonsko-asyrských dějin.“³

Knihovny byly samozřejmostí i ve starém Řecku. Nejstarší pak vznikaly nejspíše na Krétě a na území pevninského Řecka. „S jistotou víme o Aristotelově knihovně, která zřejmě patřila v 2. pol. 4. stol. př.n.l. k nejvýznamnějším sbírkám své doby.“⁴ Historie nám ani v tomto případě nezanechala jakýkoli údaj o knihovnicích významné knihovny. Řeckým vrcholem v oblasti knihovnictví je světoznámá Alexandrijská knihovna. Byla založena v 1. pol. 3. století př.n.l. Ptolemaiosem I. a Ptolemaiosem II. jako součást Múseoinu (Chrám múz). Důležitou práci při založení knihovny vykonal Démétrios z Faléra, jehož úkolem bylo knihovnu zaplnit (Démétrios vyslal nákupčí do různých oblastí kolem Středozemního moře, aby kupovali knihy, které objeví). Všechny tyto knihy měl posléze roztřídit Zénodotos z Efesu, který se daného úkolu zhostil velmi svědomitě. Za jeho působení vzniká obor textová kritika. Po něm se vedení knihovny ujímá Kallimachos z Kyrény. „Kallimachos je autorem slavných pinakes (listin, seznamů). Byl to soubor 120 knih, jejich úplný název zněl *«Seznamy všech ve vědě a vzdělání významných mužů a toho, co napsali»*. Bohužel, až na nepatrné zbytky se nezachoval.“⁵ Osud Alexandrijské knihovny byl zpečetěn roku 638, kdy Alexandrii dobyli Arabové. „Zachoval se tehdejší výrok kalifa Omara: *«Jestliže se tyto knihy Řeků shodují s knihou boží (Koránem), jsou zbytečné, a není třeba je uchovávat. Neshodují-li se však s knihou boží, jsou škodlivé a musí být zničeny»*.“⁶ 16. října 2002 byla slavnostně otevřena Nová Alexandrijská knihovna - knihovna a kulturní centrum, vzniklé na počest zničené knihovny.

³ CEJPEK, Jiří. HLAVÁČEK, Ivan a KNEIDL, Pravoslav. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Praha: Karolinum, 1995. s. 19

⁴ Tamtéž, s. 22-23

⁵ Tamtéž, s. 24

⁶ Tamtéž, s. 25

Římané začali budovat zcela nový typ knihoven, knihovny veřejné. Jako první o to usiloval Julius Casear, bohužel uskutečnit svůj záměr nestihl (zemřel v r. 44 př.n.l.). První veřejná knihovna byla otevřena v roce 39 př.n.l. Asinsem Polliem na Aventinském pahorku v Římě. Nejvýznamnější římskou knihovnou se však stala Ulpia, založená vladařem Traianem (53-110 n.l.). Knihovny většinou vedli vzdělaní muži, zpravidla významní učenci či básníci.

V období raného středověku, kdy začalo převažovat křesťanství, téměř všechny knihovny vznikaly v rámci církevních institucí, základním prvkem knihovnických fondů se stala bible. Je samozřejmé, že knihovníky byli tedy mniši či kněží. „Uvedení knihovníka do úřadu bylo slavnostním kostelním obřadem. Biskup odevzdával klečícímu pečeti prsten se slovy: *«Esto custos librorum et senior scribarum»* (Buď strážcem knih i vyšších zákonů). První prokázanou klášterní knihovnu založil mnich Aurelius Cassiodorus v klášteře Vivarium v Kalábrii v 6. století.“⁷

V období vrcholného středověku vznikaly první univerzity, s nimi byly zakládány i univerzitní knihovny. Knihovna, která vlastnila největší sbírky knih ve středověku, náležela k pařížské Sorbonně (zal. asi 1160). „Správa knihovny byla svěřována knihovníkovi, který byl volen na dobu 1 roku kolegiem. V práci mu pomáhali i další pracovníci (parvi bibliothecarii).“⁸

Rozvoj knihtisku v Evropě (asi 1445; za jeho vynálezce bývá považován Johannes Gutenberg) umožnil velkou produkci knih. To má vliv i na změnu typu knihoven. „Knihtisk postupem času zpřístupnil kulturní statky daleko většímu okruhu lidí než doposud. Rozvoj tiskárenství a nárůst tiskárenských kapacit vedly k tomu, že vedle knih se začaly tisknout i nejrůznější další produkty (kalendáře, karty, úřední oznámení, odpustky), po roce 1500 také jednorázové tisky líčící nezvyklé a zajímavé události.“⁹ Knihy se staly dostupnější i odolnější než unikátní rukopisy. Začínají se budovat velké sálové knihovny po celé Evropě, jedno zda jde o klášterní, palácové, univerzitní či soukromé, i zde se opět knihovníky stávají muži - vzdělaní a učení.

⁷ CEJPEK, Jiří. HLAVÁČEK, Ivan a KNEIDL, Pravoslav. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Praha: Karolinum, 1995. s. 36

⁸ Tamtéž, s. 39

⁹ BEDNÁŘÍK, Petr. JIRÁK, Jan. KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. s. 38

Další mezník ve vývoji knihoven nadchází až v 19. stol., kdy se začínají v evropských metropolích budovat velké státní knihovny. Knihovníkům už nestačila k výkonu povolání jen učenost, začala být vyžadována i odborná průprava. Začaly proto vznikat odborné příručky a později i časopisy pro knihovníky. Knihovníci se začali sdružovat, předávat si zkušenosti, což postupně vedlo k založení oboru knihovnictví. Vznikaly i profesionální knihovnické organizace. Tento trend přetrvává až do dnešních dnů.

2.2 První české knihovnice

Ženy, jako knihovnice, působily v knihovnách zřejmě již od středověku, ovšem pouze v knihovnách ženských klášterů, neboť o tyto knihovny mohly pečovat pouze k tomu určené členky daného řádu.

V 19. století se pak ojediněle začínají objevovat ženy knihovnice v různých ženských spolcích. A také první dívčí škola gymnaziálního typu Minerva (založena r. 1890 spolkem Minerva v čele s Eliškou Krásnohorskou) měla ve své knihovně jako pracovníci ženu.

Za první českou profesionální knihovnici bývá označována Klára Špecingrová. V knihovně Náprstkova muzea (založeného v roce 1863 Vojtou Náprstkem, samotná knihovna byla budovaná již od roku 1858) působila v letech 1874-87. O Náprstkovu knihovnu se v tomto období staraly i další knihovnice, např. L. Kottnerová nebo M. Kriseová. Špecingrová založila v roce 1878 přírůstkový seznam knihovny, doplňovala místní seznam, podíl měla na vybudování abecedního autorského listkového katalogu – všechny tyto zdroje sloužili pro vnitřní potřebu knihovny. Významně se také podílela na rukopisných svazkových čtenářských katalozích, sestavila dvousvazkový souborný seznam českých knih Náprstkovy knihovny, soupis anglických knih a časopisů ve fondu. V rámci své činnosti poskytovala čtenářům i speciální služby, např. zodpovídala dotazy bibliograficko-informačního charakteru.¹⁰ Knihovna byla k dispozici všem lidem a samozřejmě i členkám Amerického klubu dam (první český ženský

---

¹⁰ SPURNAROVÁ, Tatjana. Klára Špecingrová, první česká knihovnice. *Sborník Národního muzea v Praze*. 1983, sv. 28, č. 4. s. 203-223

spolek, který svým členkám poskytoval vzdělání, vznik tohoto spolku inicioval sám Náprstek).

Běžně ženy mohly začít pracovat v českých státních knihovnách až po vzniku Československé republiky, a to na základě výnosu «*O přijímání žen do knihovní služby státních knihoven*», vydaného 10. března 1919 Ministerstvem školství a národní osvěty.

2.3 Současný knihovník

Z první kapitoly vyplývá, že „funkce knihovníka tedy vznikla podle našich dosavadních znalostí před přibližně 2600 lety na půdě dnešního Iráku a jen pozvolna se rozšiřovala a upevňovala. Archivář, knihovník, tvůrce databáze apod. musí vytvořit takový fond, v němž by se snadno, rychle, přesně a v úplnosti našlo to, co bude v budoucnosti vyžadovat či potřebovat kterýkoli uživatel takového fondu. Jde o to shromáždit, zpracovat a uložit dosud vytvořené znakově zaznamenané znalosti, zkušenosti, příběhy a prožitky do organizovaných sbírek (fondů) dokumentů a dnes také elektronických zdrojů tak, aby mohly být rychle a spolehlivě zprostředkovány uživateli. Nazvěme tuto společenskou funkci stručně a poněkud zjednodušeně funkcí zprostředkovatelskou. Představuje společenskou konstantu, která nabývá na síle a významu všude tam, kde společnost prožívá civilizační rozvoj, daný zejména pokrokem ve vědě a zdokonalováním technických prostředků a technologií. Takto široce chápané knihovnictví a knihovnické povolání je tedy zprostředkování znakově zaznamenaných znalostí, a to z organizovaných sbírek dokumentů a dnes také stále více zčásti i globálně rozptýlených elektronických zdrojů. Jde o zprostředkování tohoto duševního bohatství uživatelům různých věkových, profesních a dalších kategorií.“¹¹ To je jedna ze základních povinností knihovníka již od počátku vzniku této profese.

„Se změnami ve společnosti se také mění role knihoven a jejich pracovníků. Knihovny již netvoří klasickou informační instituci, která svým uživatelům pouze vypůjčuje knihy, ale mění se na instituce, které jsou uživatelům nápomocny v jejich každodenním informačním způsobu života. Takto dochází také ke změně role knihovníka, který se transformuje spíše do informačního pracovníka – profesionála pro výběr rele-

¹¹ CEJPEK, Jirí. *Prestiž knihovnického povolání*. [online] [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/valHro800/prez/Cejpek.doc>

vantních informací. Na profesi knihovníka jsou kladeny stále větší nároky, ať už na vzdělání nebo na odborné kompetence. V knihovnách se zvyšuje úroveň dostupnosti a informovanosti o obsahu knihovních fondů v národním i celosvětovém měřítku. Profese knihovníka a informačního pracovníka má velký potenciál hlavně ve využívání informačních technologií a ve zpřístupňování elektronických informačních zdrojů. Je třeba kvalifikované asistence při vyhledávání informací. Také je důležité zvyšovat počítačovou a informační gramotnost uživatelů.¹²

Na začátku si musíme uvědomit, že knihovník je tím nejdůležitějším prvkem knihovny. A jen na něm záleží, zda celá knihovna a služby v ní provozované budou profesionální.

Všeobecný názor je, že knihovník by měl být milý, vstřícný, fundovaný, komunikativní, se zájmem o obor a měl by disponovat odbornými znalostmi.

Každodenní profesní život knihovníka je ovšem složitější. Knihovník se musí při výkonu svého povolání zabývat i různými etickými problémy a musí hledat správný způsob, jak je vyřešit. V těchto situacích by se knihovník měl řídit «*Kodexem etiky českých knihovníků*», který zpracoval Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. „Kodex «*American Library Association*» ještě předpokládá, že knihovník bude zastávat princip intelektuální svobody a bránit pokusům o cenzuru v knihovně.¹³

Dobrý knihovník by měl být samozřejmě i dobrým psychologem - měl by se zabývat psychologií čtenáře, což mu následně pomáhá při doporučování četby, a to z důvodu, že „četba se pro mnohé lidi stává skutečnou potřebou a to tehdy, nachází-li člověk v literatuře odpovědi na své otázky. Potřeba číst má určitý směr, určitý cíl, určitou intenzitu a trvalost. Potřeba číst vytváří čtenářský neklid spojený s tendencí opatřit si konkrétní knihu nebo literaturu s určitou tematikou. Intenzita čtenářské potřeby je proměnlivá, mění se čtenářskou nasyceností a s objevováním či zanikáním životních problémů.“¹⁴ „Hlavně knihovník pracující s dětmi a mládeží by měl znát výrazné a

¹² MADOK! Marketing do knihoven. *Služby jsou zrcadlem každé knihovny*. 2008 [online] [cit. 2013-03-27]. Dostupné z <http://marketing.knihovna.cz>

¹³ ŠIMSOVÁ, Sylva. Knihovnické sdružení CILIP v Británii. *Knihovna* [online]. 2007, roč. 18, č. 1, s. 107-118 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna71/simsova.htm>

¹⁴ VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací. (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. s. 12

individuální vlastnosti a schopnosti odpovídající věku dítěte a musí vědět, jak na ně působit.¹⁵ Knihovník by měl mít kladný vztah k lidem (knihovník-introvert zřejmě ve své profesi nenajde uspokojení). Musí být rádčem i pomocníkem čtenáře, měl by umět poradit nejen s výběrem knihy, ale také jak knihu číst a jak s ní pracovat. „Cílem práce knihovníka má být maximální uspokojení čtenářských požadavků a potřeb uživatelů.“¹⁶

Knihovnické povolání je profesí, jejímž základem je služba veřejnosti. Proto každý správný knihovník musí být i altruista. Je samozřejmé, že každodenní snaha pomoci druhému musí být vyvážena nejlépe kladnou odezvou návštěvníků knihoven. V opačném případě může docházet u svědomitých pracovníků knihoven k syndromu vyhoření.

Výrazným znakem knihovnického povolání je oproštěnost. „Před pětatřiceti lety to D. Foskett shrnul v referátu *Role knihovníka: bez politiky, bez náboženství, bez mravnosti* těmito slovy: «Knihovnickova osobnost by měla úplně ustoupit do pozadí, kromě té části, která vysvětluje, jak knihovna funguje. Musí se stát alter egem čtenáře a přijmout za svou jeho politiku, náboženství a morálku. Aby to knihovník zvládl, musí mít pochopení pro druhé a takt. Také musí mít zažity i své vlastní názory.»¹⁷

Jak již bylo řečeno, velmi důležitý je vztah knihovníka ke čtenáři. Knihovník by měl být ke čtenáři poctivý, neměl by nikdy dávat přednost svým osobním názorům a zájmům na úkor těch čtenářových.

Knihovnická profesí klade velký důraz na dokonalost odborných výkonů. Knihovníci jako „kulturně vysoce vzdělaní pracovníci dnes zajišťují komplexní knihovnicko-bibliografické, referenční a informační služby uživatelům v knihovnách. Jejich náplní je řízení knihoven, jejich sítí, knihovnických metodik a technologií, s vysokou jazykovou kulturou a s široce založeným a uzpůsobeným literárním vzděláním. Postavení a roli knihovníka mění automatizace knihoven. Díky automatizaci se knihovník

¹⁵ HYHLÍK, František. *Čtení a její vliv na utváření osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. s. 13

¹⁶ VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací. (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. s. 111

¹⁷ ŠIMŠOVÁ, Sylva. Etické hodnoty a knihovnické poslání na přelomu století. *Ikaros* [online]. 1999, roč. 3, č. 4 [cit.2013-04-01]. Dostupný z: <http://www.ikaros.cz/node/341>

může více věnovat činnostem, které počítače dělat nemohou – poradenské a pedagogické činnosti.¹⁸

Mezi základní znalosti a dovednosti knihovníka určitě patří: výborná znalost fondu knihovny a služeb nabízených knihovnou, znalost knihovnických termínů, znalost prostředí knihovnických a informačních služeb, vyhledávání informací, dobrá znalost informačních technologií. „Nové informační technologie staví celou knihovnickou obec před určitá rizika i před další možnosti. Tyto možnosti musí využít, v opačném případě by riskovali odsunutí této profese v současném světě na vedlejší kolej.“¹⁹

Dle «*Euroreferentiel*» (Rejstřík evropských kompetencí vytvořený v rámci projektu DECIDoc - Rozvoj evropských kompetencí v oblasti informací a dokumentace) by měl mít knihovnický a informační pracovník „tyto vlastnosti:

- adaptabilitu,
- analytické schopnosti,
- předvídavost,
- komunikační schopnosti,
- schopnost kritického hodnocení,
- zvědavou mysl,
- rozhodnost,
- schopnost naslouchání,
- týmového ducha,
- iniciativu,
- organizační schopnosti,
- didaktickou vnímavost,
- preciznost,
- schopnost vyvozovat závěry.²⁰

---

¹⁸ POPELKOVÁ, Eva. *Knihovnická povolání*. 29.12.2011 [online] [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Knihovnick%C3%A1_povol%C3%A1n%C3%AD

¹⁹ WALSH, Virginia. Budoucnost knihovnické profese. *Národní knihovna- knihovnická revue*, 2001, 12, č. 1. str. 15

²⁰ BURGETOVÁ, Jarmila. Odborné znalosti a dovednosti v oboru knihovnických a informačních služeb – výsledky projektu DECIDoc. *Národní knihovna- knihovnická revue*. 2001, roč. 12, č. 3. s. 172

Závěrem je možno citovat Jiřího Cejпка: „knihovnické povolání zprostředkovávající minulé vědění i jeho dosažený stav poznání (byť se všemi omyly, desinformacemi apod.) má svůj étos, je společensky pozitivní. Jeho prestiž je však u nás zatížena minulostí a nedostatkem ochranné značky kvality v přítomnosti. Zvýšení této prestiže a s ní souvisejícího platového ohodnocení je především závislé na schopnosti knihovníků, zejména na vedoucích a ředitelských místech, plně pochopit současný pohyb tohoto povolání, zbavit se některých zátěží minulosti a ochránit toto povolání ochrannou známkou vysoké kvality činnosti knihoven.“²¹

Nesmíme zapomenout ani na slova Františka Hyhlíka: „knihovníkem se člověk nerodí, ale stává. Je zapotřebí se vyzbrojovat všemi znalostmi a vědomostmi nezbytnými pro tuto práci.“²²

3 OBRAZ KNIHOVNÍKA V LITERATUŘE A FILMU

3.1 Obraz knihovníka v literatuře

Zobrazování knihovníků v literatuře je velmi různé. Čtenáři sice chybí přímý vizuální vjem, ale je podnícena jeho fantazie. Z pár řádků v knize má čtenář první a základní představu o daném knihovníkovi a může si tuto představu dále rozvíjet ve své hlavě.

Začněme zřejmě nejznámějším literárním knihovníkem z pera italského spisovatele *Umberta Eca*. Je jím klášterní knihovník Malachiáš z Hildesheimu z knihy *Jméno růže*. V tajemném nejmenovaném hornoitalském benediktýnském opatství se hlavní hrdinové – Vilém z Baskervillu a Adson z Melku - snaží rozkrýt spletitou záhadu. Důležitým místem opatství je knihovna, z které jen číší neproniknutelnost. Je nazývána labyrintem a odrazuje všechny nezvané vetřelce. Do knihovny je všem mni- chům vstup přísně zakázán, smí do ní vejít jen knihovník Malachiáš a jeho pomocníci. Knihovník je absolutní vládce magicky tajemné knihovny i všech jejích tajemství. Takto popsal Adson knihovníka Malachiáše, když ho poprvé spatřil: „Byl vysoký a

²¹ CEJPEK, Jiří. *Prestiž knihovnického povolání*. [online] [cit. 2013-04-01].

Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/valHro800/prez/Cejpek.doc>.

²² HYHLÍK, František. *Četba a její vliv na utváření osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958. s. 103

ruce a nohy měl velké a nemotorné, i když byl neuvěřitelně hubený. Přicházel velkými kroky, ... a v jeho vzezření bylo něco zneklidňujícího. ... bledý obličej s velkýma smutnýma očima ... V jeho výrazu převládala sklíčenost a přísnost a jeho oči byly tak pichlavé, že stačil jeden pohled a pronikly do srdce každému, na něhož se zadíval, a přečetly si v něm skryté myšlenky, takže ten pohled člověk jen těžko snášel a podruhé se mu raději vyhnul.“²³ Tento knihovník knihy vlastně jen schraňoval a vůbec netoužil se o ně rozdělit s ostatními mnichy. V knize se setkáme i s dalšími pracovníky knihovny. S dvěma pomocnými knihovníky, s Aymardem z piemontské Alessandrie, jehož úkolem bylo opisovat díla zapůjčená knihovně jen na krátký čas a s Berengarem z Arundelu. Každého knihovníka určitě zaujme i pasáž v knize, která popisuje katalog klášterní knihovny. Jednalo se o rozměrný kodex, který byl zlatým řetězem připoután ke stolu knihovníka. U každého titulu byly poznámky knihovníka, které označovaly postavení knihy v polici, místnost, kde se kniha nachází, a další údaje. Zapsané údaje ovšem uměl rozluštit jen knihovník. Klášterní katalog vlastně celkem odpovídal katalogům současným, s jedním rozdílem, že dnešní čtenář je schopen, díky katalogu, si knihu vyhledat sám.

Další literární knihovníci a knihovnice, kteří jsou v této práci představeni, jsou řazeni podle žánru knihy, dále pak dle abecedního pořadí autorů knih.

V politickém thrilleru amerického autora *Davidy Baldacciho Camel Club* se setkáme s knihovníkem, který je zároveň i jednou z hlavních postav. O jeho knihovnické praxi se mnoho nedovíme, ale Baldacci přesto popíše trochu z každodenní činnosti knihovníků Kongresové knihovny Thomase Jeffersona. Knihovník Caleb Shaw je „muž střední postavy s lehce vystouplým břichem. Caleb jako milovník devatenáctého století, bývá obvykle oblečen podle módy svého oblíbeného století, včetně buřinky na krátkých šedivějících vlasech. Jeho vlněnou vestu krášlily staromódní hodinky na řetízkou. Nosil dlouhé kotlety a malý, dobře střižený knírek.“²⁴ Caleb, bohémský excentrik, pracuje v oddělení vzácných tisků kongresové knihovny. A právě tady, obklopený starými knihami, má čas přemýšlet o věcech, které s knihami vůbec nesouvisí, i když samozřejmě knihy, hlavně ty staré a vzácné, jsou jeho vášní. Pokud čtenář netuší,

²³ ECO Umberto. *Jméno růže*. Přel. Z. Frýbort. 2. vyd. Praha: Odeon, 1988. s. 75

²⁴ BALDACCI David. *Camel Club*. Přel. M. Hausner, 1. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2008. s. 21

co musí jako návštěvník Oddělení vzácných tisků Kongresové knihovny Thomase Jeffersona podstoupit, Baldacci ho naprosto přesně informuje: „i když je čítárna otevřena pro veřejnost, bezpečnostní opatření jsou zde velice přísná. Celá oblast je nepřetržitě, tedy po čtyřicet hodin denně a sedm dní v týdnu, monitorována kamerovým systémem. Knihovníci sledují všechny zdejší svazky a žádná kniha nesmí čítárnu opustit, s výjimkou výpůjčky jiné instituci nebo na základě žádosti kongresového knihovníka. Ty nejcennější tisky se kromě zcela mimořádných příležitostí z depozitářů ani nevyjímají. Nejsou tu dovoleny tašky ani notesy, do kterých by bylo možné svazky skrýt, a z důvodu možného poškození stránek se tu nesmí používat ani propisovačky. Na tomto téměř posvátném místě můžete mít u sebe jen obyčejnou tužku a volné listy papíru. A dokonce i v takovém případě jsou knihovníci celí nesví, když vidí, jak se tužka přibližuje k cenným a jimi tak důsledně chráněným dílům.“²⁵

V dobrodružném románu *Černý vítr*, který společně napsali američtí autoři *Clive a Dirk Cusslerovi*, se hlavní hrdina knihy Dirk Pitt při rozkrývání spletité záhady ocitá v malém americkém městečku Warrenton, kde se v místní knihovně snaží nalézt další vodítko vedoucí rozluštění problému. Ve Veřejné warrentonské knihovně se setkává s knihovnicí Margaret, „padesátnicí v moderních brýlích s nakrátko ostříhanými vlasy.“²⁶ Margaret je velmi ochotná a fundovaná knihovnice, která se nemusí zabývat dlouhým hledáním v knihovním fondu, neboť většinu ho má v hlavě. Přesto, že Cusslerovi, jako autoři, umí napsat čtivý a napínavý příběh, s vykreslením osoby knihovnice si práci nedali.

Ještě jednou *Clive Cussler*, tentokrát s *Paulem Kemprecosnem* a jejich společná, opět dobrodružná, kniha *Navigátor*. Zde se setkáme s Angelou Worthovou, jejíž knihovnický život není delší než pár kapitol. Angela však přijde s důležitým objevem, který učinila právě ve své knihovně. „Angela je pomocná knihovnice v archivním oddělení Americké filosofické společnosti ve Filadelfii. Je to drobná mladá žena. Den po dni strávený zvedáním beden plných dokumentů a fascikul jí daly sílu, jakou by jí zá-

²⁵ BALDACCI David. *Camel Club*. s. 102

²⁶ CUSSLER Clive. CUSSLER Dirk. *Černý vítr*. přel. K. Šmejkal. 1.vyd. Praha: BB/art s.r.o, 2004. s. 64-65

viděli i profesionální zápasníci v páce.²⁷ Angela je vlídná a ochotná knihovnice, o níž se dozvíme, že „miluje křížovky a přečetla řadu knih o šifrách a tajných kódech.“²⁸

Ve špionážním thrilleru *Smrtící kód* britského autora *Kena Foletta* přichází hlavní hrdina Luke Lucas, trpící ztrátou paměti, do knihovny, aby si zde vyhledal informace o paměti, o druzích ztráty paměti a hlavně o léčbě amnézií. V Ústřední veřejné knihovně ve Washingtonu mu ihned pomůže „místní šedovlasá knihovnice.“²⁹ Tato knihovnice se Luka ujala velmi vlídně, její ochota a zdvořilé jednání dělá čest knihovnické profesi.

Hlavní hrdinkou knihy americké spisovatelky *Lindy Howardové* *Začátek sezóny* je Daisy Ann Minorová. Než se její život úplně převrátí, je Daisy naprosto typickou knihovnicí. „Je jí třicet čtyři, nikdy nebyla vdaná, dokonce ani zasnoubená. Obléká se obyčejně – a nudně. Má nanicovaté vlasy, všední obličej, celý život nestojí za nic. Pracuje v zakopaném městečku jako knihovnice, sotva políbená stará panna, a jak to vidí, klidně tak skončí, až jí bude osmdesát čtyři.“³⁰ S tím se ale, navenek rezignovaná, v srdci odhodlaná Daisy nehodlá smířit. Navštíví proto svého přítele Toda, který jí pomůže se změnou vizáže. Z Daisy se náhle stane „děvče, za kterým se každý s potěšením ohlédne“³¹ a klid své knihovny vymění za nezáviděníhodné trable.

V thrilleru anglického spisovatele *Lee Childa* *61 hodin* se seznámíme s jednou velice důležitou knihovnicí. Je jí Janet Salterová, bývalá pracovnice Bodlejské knihovny v Oxfordu, později i ředitelka knihovny v Yale, profesorka nauky o knihovnictví v důchodu, ale především důležitá svědkyně v drogovém případě. „Paní Salterové muselo být hodně přes sedmdesát, byla šedovlasá, ani vysoká, ani malá, ani obézní, ani hubená, a rozhodně působila laskavě a ani v nejmenším hrozivě, ale držela se zpříma jako pravítko a měla v sobě cosi aristokratického. Jako osoba, která je zvyklá na respekt a poslušnost, nejspíš ze strany početného a důležitého personálu.“³²

Hlavní hrdinka knihy *Sophiina volba* anglického prozaika *Williama Styrona*, Sophie Zawitowska se v jedné z vypjatých chvil svého života snaží nalézt útěchu

²⁷ CUSSLER, Clive. *KEMPRECOS Paul. Navigátor*. Přel. K. Šmejkal. 1. vyd. Praha: BB/art s.r.o, 2007. s. 84

²⁸ Tamtéž, s. 86.

²⁹ FOLLET, Ken. *Smrtící kód*. Přel. L. a L. Trávníčkovi. 1. vyd. Praha: Euromedia Group k.s.- Knižní klub, 2002. s. 126

³⁰ HOWARDOVÁ, Linda. *Začátek sezóny*. Přel. L. Burianová-Hasenohrlová. 1. vyd. Praha: BB/art, 2003. s. 20

³¹ Tamtéž. s. 64

³² CHILD Lee. *61 hodin*. Přel. I. Harrisová. 1. vyd. Praha: BB/art s.r.o, 2011. s. 92

v knihovně, kde hledá knihu básní, jak se domnívá, amerického básníka. V knihovně narazila na knihovníka Sholoma Weisse, který jí, k jejímu zděšení, připomíná nacistu (Sophie strávila část války v koncentračním táboře). „Sholom Weis byl bledý, nepřístupný třicátník s agresivně působícími obroučkami brýlí a zeleným štítkem nad očima, byl úděsně věrnou kopií úporného, neústupného a nemilosrdného německého byrokrata a lidské stvůrky, jaké poznala v minulých letech.“³³ Bohužel pro Sophii se i tak Weisse choval. Sophie, původem Polka, špatně porozuměla svému učiteli angličtiny jméno autora básně, která ji tak zasáhla. Poté, co knihovníkovi sdělí svůj požadavek, ten ji ostře a kategoricky odpoví, že žádný americký spisovatel toho jména neexistuje. Pro Sophii v ten moment přestal existovat svět, do těch básní vkládala naději na útěchu ve své nelehké situaci. Samozřejmě, že slovům knihovníka jako fundované osoby a autority věřila. Je zřejmé, že se Weisse zachoval neprofesionálně. Sophii jednoznačně sdělil, že takový autor prostě neexistuje, místo, aby ji požádal o zpřesnění požadavku, či jen řekl, že knihovna knihy tohoto autora nemá ve svém fondu.

Azurový úsvit je romantický historický román anglické autorky *Carolyné Swann*. Děj tohoto románu zasadila do neutěšeného období francouzské revoluce. Jedna z hlavních postav, Eugen Druon, je na začátku zámecký knihovník na panství Marécage. Eugen Druon je mladý muž, nepříliš atraktivního zjevu. „Byl to mladík s naducaným obličejem, s krátkýma nohama, které nesly jeho mohutný zavalitý trup.“³⁴ Tento mladík měl vyšší ambice než být do smrti zámeckým knihovníkem. Díky své sympatii k revoluci a ostrým ložtům z pouhého knihovníka povýšil až na významného člena Konventu. V tu chvíli byla pryč jeho láska ke knihám, jeho mysl zabýdly pouze myšlenky na vlastní prospěch. A tak bývalý zámecký knihovník Druon vyměnil knihovnický altruismus za revoluční egoismus.

Jak si představují knihovníky autoři fantasy románů? Podívejme se na několik příkladů.

Díky anglickému autorovi *Jamesu Bibby* a jeho *Ronanově pomstě* (jedné z knih série o hrdinném barbarovi Ronanovi) se můžeme s jednou fantasy knihovnicí sezná-

³³ STYRON William. *Sophiina volba*. Přel. R. Nenadál. Praha: BETA-Dobrovský, 2001. s. 139

³⁴ SWANN Carolyné. *Azurový úsvit*. Přel. L. Hayek. 1. vyd. Praha: Baronet a.s., 2006. s. 14

mit. Ronanovi přátelé, ve snaze nalézt důležité mapy, navštívili tichou a opuštěnou knihovnu, která měla jedinou zaměstnankyni. Místní knihovnice je „kyprá, asi čtyřicetiletá žena, na niž někteří návštěvníci knihovny zůstávají civět s otevřenými ústy.“³⁵

V pochmurném fantasy románu *Tudy přijde něco zlého* slavného amerického spisovatele *Raye Bradburyho* se objevuje celkem početný tým pracovníků knihovny. Na začátku knihy se mihnou dvě knihovnice. Knihovna je pro dva hlavní hrdiny (třináctileté chlapce Jamese Nightshada a Williama Hallowaye) ostrovem plným velkých dobrodružství. Tato dobrodružství jim zprostředkovává slečna Watrissová, „milá, stará dáma, jejíž náplní je nachovým razítkem označovat vypůjčené knihy.“³⁶ Jak je patrné z titulu slečny Watrissové, je to nejspíš příjemná stará panna, která svůj život zasvětila knihám. O druhé knihovnici, slečně Willsově, se nedočteme nic víc, můžeme jen soudit, že bude zřejmě navlas podobná své kolegyni Watrissové. V knihovně ještě pracuje jejich kolega, nejen knihovník, ale i vrátný, Charles William Halloway, jehož role v knize je mnohem zásadnější. Charles Halloway (otec Williama Hallowaye) je již postarší muž „s vlasy měsíčního světla a tváří zimního jablka.“³⁷ Z tohoto muže, unaveného životem, je cítit jeho láska ke knihám. Snad díky ní tráví v knihovně více času než se svojí rodinou. Zřejmě mu knihy poskytují klid a úlevu od všedních starostí.

S neobvyklým knihovníkem se setkáme v *Úžasně zeměploše*, fantasy anglického spisovatele *Terryho Pratchetta*. Knihovník, jehož jméno je prostě Knihovník, je zaměstnán v knihovně Neviditelné univerzity. Svou práci miluje, o knížkách své knihovny ví úplně vše. A knihy zase milují jeho, i ty, které musí být k polici připoutány silným řetězem (řetěz nechrání knihy před zloději, ale všechny ostatní před knihami). Většinu času je dobré mysli, ale nesnáší, když někdo porušuje knihovní řád, to se pak snaží provinilci odšroubovat hlavu. Univerzitní knihovník je totiž orangutan. „Narodil se sice jako člověk, ale magická nehoda ho přeměnila na lidoopa.“³⁸ Tento stav mu vyhovuje („i když jediná dvě slova, která je schopen vyslovit je „oook“ a „eek“-ovšem těmi je schopen vyjádřit naprosto vše“³⁹) a dokonce usnadňuje práci, díky svým

³⁵ BIBBY James. *Ronanova pomsta*. Přel. P. Caha. 1. vyd. Frenštát pod Radhoštěm: Bohuslav Sobota – POLARIS, 2003. s. 219

³⁶ BRADBURY Ray. *Tudy přijde něco zlého*. Přel. J. Emmerová 1. vyd. Praha: Baronet, 2007. s. 18

³⁷ Tamtéž, s. 19

³⁸ PRATCHETT Terry. *Magický prazdroj*. Přel. J. Kantůrek. 1. vyd. Praha: Talpress, 1995. s. 19

³⁹ Tamtéž, s. 278

dlouhým rukám a nohám se dokáže bez potíží vyhoupnout i na ty nejvyšší police s knihami. Své vizáži vděčí za respekt, který vůči němu mají návštěvníci knihovny. Knihy zaplňují většinu jeho srdce, ale stále tam ještě zbývá místo pro jeho milovanou rockovou hudbu a buráky.

Připomeňme si i některá ztvárnění knihovnic a knihovníků v dětské literatuře.

Legenda o pistolnici Murphyové je dětská kniha irského spisovatele *Eoina Colfer*. Dva nejstarší kluci Woddmanovy rodiny, Vilda a Martin, mají za trest o prázdninách trávit tři odpoledne v místní knihovně. Knihovně vládne pevnou rukou slečna Murphyová, dle rodičů milá, stará paní. Ale chlapci, kteří se chystají knihovnu navštívit, o ní mají jiné mínění. Vyprávějí se zvěsti, že knihovnice Murphyová nenávidí děti, pod stolem má špuntovku nabitou bramborou, a střílí po dětech, které dělají v knihovně rámus. Proto se jí říká pistolnice Murphyová. Když Vilda a Martin poprvé, tiše a obezřetně vstoupili do knihovny, spatřili vládkyni knih v plné kráse. Knihovnice Murphyová, „starší žena se šedivými vlasy staženými dozadu, s mohutným šedým obočím a zuby, připomínající řádku rampouchů, seděla za mohutným stolem a tvářila se velmi přísně.“⁴⁰ Přísná byla i její vláda v knihovně, ale přesto se vždy snažila o důležitou věc, vypěstovat ve svých malých, někdy nedobrovolných, návštěvnících lásku ke knihám a čtení. A každé dítě, které našlo zálibu v knížkách, zjistilo, že v knihovně už nevládne strašlivá pistolnice Murphyová, ale celkem příjemná knihovnice Angela.

I ve světoznámé čarodějnické sérii o *Harrym Potterovi* britské spisovatelky *J. K. Rowlingové* lze objevit postavu knihovnice. Vzhledem k tomu, že Harry se svými přáteli jsou častými návštěvníky knihovny, objevuje se postava nevýrazné knihovnice skoro v každém díle. „Madame Irma Pinceová, byla hubená, popudlivá žena, která vypadala jako podvyživený sup.“⁴¹ Madam Pinceová knihy velice miluje a snaží se je, všemi prostředky, chránit před studenty. Hlavně tím, že se jim snaží zabránit, aby si knihy odnášeli mimo knihovnu. Pinceová je mírně neurotická knihovnice, která smysl svého bytí našla v knihách.

⁴⁰ COLFER Eoin. *Legenda o pistolnici Murphyové*. Přel. V. Vojhejnová. 1. vyd. Praha: Euromedia Group k.s.- Knižní klub, 2008. s. 40

⁴¹ ROWLINGOVÁ Joanne K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Přel. V. Medek, 1. vyd. Praha: Albatros, 2000. s. 142

Česká spisovatelka *Renata Štulcová* nás ve své knize *Rafaelova škola. Vílí křídla*. určené především pro malé slečny, zavádí do pohádkové školy pro víly. Zdejší víly mají školní knihovnu, kde se setkáme s knihovnicí Zlatuší. Zlatuše je „dáma, kterou můžeme vždy vidět v tmavých dlouhých šatech i kadeřích, jejíž nedílnou součástí je i množství jantarových šperků.“⁴² Paní Zlatuše je vlídná knihovnice, která svou práci miluje. Vždy najde potřebnou knihu bez katalogu či počítače. Renata Štulcová se zřejmě při psaní své knihy důkladněji obeznámila s chodem knihovny, protože v její vílí knihovně se seznámíme i s další pracovnící, Gabrielou, „bledou, mladou ženou s berlemi“⁴³, jejíž hlavní pracovní náplní je vystavování čtenářských průkazek. A samozřejmě nesmí být opomenut ani ředitel knihovny, pan Ignácio, kentaur, milující řád a knihy.

Také v knihách českých autorů je objevuje postava knihovníka či knihovnice.

Česká prozaička a scenáristka *Eva Kantůrková* ve své, zřejmě nejznámější, knize z vězeňského prostředí *Přítelkyně z domu smutku*, čerpala částečně z vlastních zkušeností z pobytu ve vazební věznici v Praze-Ruzyni. V knize se objevuje postava vězeňského knihovníka, o kterém se od autorky vlastně mnoho nedovíme. Knihy asi nebyly jeho velkou láskou a už vůbec nebral ohled na vkus čtenářek – vězenkyň. Knihy vězenkyním přiděloval jen podle jediného kritéria, podle počtu osob na cele. Zřejmě svou knihovnickou profesi bral pouze na vědomí, ale proniknout do světa knih a pocitů, které vyvolávají, nechtěl.

Český romanopisec *Jiří Kratochvíl* určil svému hlavnímu hrdinovi knihy *Truchlivý Bůh* povolání knihovníka. Aleš Jordán pracuje v malé městské knihovně v Bílovicích. Jednačtyřicetiletý Aleš je dosti zdrženlivý a ostýchavý muž, jehož hlavním kladem je bezúhonnost. To, po čem nejvíce touží, je svoboda (ač si to zpočátku neuvědomuje). Tento obyčejný knihovník velmi zvláštním způsobem prožije část svého života, kdy se vzbouří proti své, pevně semknuté, rodině. Všichni členové rodiny dodržují danou hierarchii a slepě poslouchají svého vůdce, kterého vždy volí ze svého středu. Rodinným vůdcem se má stát právě Aleš. Ten tuto poctu ale velmi neobvyklým

⁴² ŠTULCOVÁ Renata. *Rafaelova škola. Vílí křídla* 1.vyd. Praha: Mladá fronta, a.s., 2011. s. 63-64

⁴³ Tamtéž, s. 64

a neuctivým způsobem odmítne. Právě v tomto okamžiku začínají jeho problémy. Přestože v knize je samozřejmě povolání knihovníka jen okrajová záležitost, autor se snažil i trochu popsat knihovnickou praxi. Alešova práce v knihovně byla nedobrovolně přerušena komunistickým režimem, přesto láska ke knihám zůstala. Jak jen mohl, vrátil se do své maličké, již notně zanedbané knihovny, která se stala i jeho domovem. Aleš Jordán se snaží se zachránit co nejvíce z původního knihovního fondu, těžce hledá prostředky na nové akvizice. V knize se objevuje ještě jeden odstaveček, který se zabývá knihovnickou problematikou, a to když se Aleš účastní setkání knihovníků, organizovaných ve SKIPu (Svaz knihovníků a informačních pracovníků) a vystupuje s referátem o nebudoucnosti knihoven.

Básník a překladatel *Josef Mlejnek* líčí v knize *Nelegendy o malých inkvizitorech* své vzpomínky na dobu nedávno minulou. Hlavně se zaměřuje na dobu normalizace, kdy v roce 1973 nastoupil do knihovny v Havlíčkově Brodě. Za své knihovnické období se potkal s nejrůznějšími kolegy. Jeho první den v knihovně byl zároveň i prvním dnem jeho nadřizené. „Její první slova při seznamování s novým působištěm nefalšovaně prozrazovala úžas téměř aristotelovský: Jé, tady je knih! Nebylo divu - původně učitelka z mateřské školy Libuška Zajíčková byla ženuškou podplukovníčkovou – její manžel byl v té době jedním z velitelů (nebo přímo sám velitel?) brodské posádky v kasárnách Karla Havlíčka Borovského.“⁴⁴ Věřme, že doba, kdy byli knihovníci dosazováni podle politické příslušnosti a působili spíše jako strážci zakázaných knih je dávno za námi. Je nutné zdůraznit, že i v této době existovali knihovníci, jejichž výraznou vlastností byla osobní statečnost. Josef Mlejnek čtenáři představuje jednoho takového nejmenovaného knihovníka. „V čase, kdy povinně docházelo k očištění knihovních fondů, z kterého musely mizet desítky knih nepřizpůsobivých autorů a nepřátel lidu, knihovník ze Žižkova Pole u Přibyslavi měl coby Pekařův ctitel jeho knihy i v místní knihovně. Kupoval je za vlastní peníze. Přesto mu je nemilosrdně odvezli.“⁴⁵

Humorista *Miloslav Švandrlík* ve své povídce *Co dokáží geny* popisuje čtenáři velmi svůdnou představu knihovnice. Romana Světlá, do níž se zamiluje hlavní hrdina povídky Vratislav Motejl, „byla dívka skutečně vzrušující. Měla ohnivý pohled

⁴⁴ MLEJNEK Josef. *Nelegendy o malých inkvizitorech*. 1.vyd. Havlíčkův Brod: Hejkal, 2005. s. 55

⁴⁵ Tamtéž, s. 57

a v jejích pohybech bylo cosi mazlivě kočičího.“⁴⁶ Čtenář se také dozví i něco ze zálib sličné knihovnice. Romana se ráda, po dni stráveném s mlčenlivými knihami, „koupávala v noci v opuštěném lomu nahá a při tanečních zábavách šla z ruky do ruky“⁴⁷. Bohužel pro zamilovaného Vratislava „ji nikdo nepodezíral, že by z ní někdy mohla být pracovitá a věrná manželka.“⁴⁸

3.2 Obraz knihovníka ve filmu

3.2.1 Knihovník v českých filmech

Odborná literatura, zabývající se touto problematikou, v podstatě neexistuje. Lze nalézt několik článků o knihovnické profesi v českém filmu, zejména v časopisu Čtenář. Nejpodrobněji se tímto tématem zabývá Václav Stůj ve svém článku *Knihovnická profese v českém hraném filmu*.⁴⁹ Zároveň vzhledem k tomu, že českých filmů, kde se vyskytuje postava knihovníka či knihovnice, je omezené množství, je samozřejmé a nevyhnutelné, že jsem našla a v této práci uvádím i filmy, které jsou totožné s filmy v článku Václava Stůje.

Jeden z nejstarších českých filmů, kde se mihne postava knihovníka, je film *Kantor ideál* (1932, rež. Karel Lamač). Knihovníka (Emanuel Hříbal) uvidíme jen jednou ve scéně, kdy oznamuje profesorovi Suchému, že knihovna už zavírá. Hříbalův knihovník je starý, přísný a neatraktivní muž, jistý si jen svou vládou nad knihovnou.

Další pamětnický český film *Mazlíček* (1934, rež. Martin Frič) nám představuje knihovníka, který je zároveň i hlavní postavou filmu. To ovšem nic nemění na ztvárnění postavy. Dr. Pech (Hugo Haas) je vězeňský knihovník, muž neatraktivní a introvertní, samozřejmě starý mládenec, žijící s matkou, v němž sílu a mužnost probudí až láska ke krásné dívce.

Třetí předválečný filmový knihovník je postava velmi okrajová. Ve filmu *Hrdina jedné noci* (1935, rež. Martin Frič) se objevuje fundovaný knihovník (ztvárněný

⁴⁶ ŠVANDRLÍK Miloslav. Co dokáží geny. In *Rakev do domu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1991. s. 83

⁴⁷ Tamtéž, s. 83

⁴⁸ Tamtéž, s. 83

⁴⁹ STŮJ, Václav. Knihovnická profese v českém hraném filmu. *Čtenář* [online]. 2010, roč. 62, č. 0708 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2010-roc-62/0708-2010/knihovnicka-profese-v-ceskem-hranem-filmu-73-701.htm>

osvědčeným E. Hřibalem), který dobře zná zájmy a potřeby stálých návštěvníků své knihovny, je schopen a ochoten jim vždy poradit s výběrem knih.

V šedesátých letech byl natočen film, jehož hlavním hrdinou je knihovník. Jedná se film *Zlatá reneta* (1965, rež. Otakar Vávra), natočený podle novely Františka Hrubína. Hlavní postava - bezvýrazný, zestárlý, ušláplý knihovník Jan přežil válku právě díky oné bezvýraznosti. Ve filmu se dozvíme, co je náplní jeho práce v knihovně. Ve svých myšlenkách nám Jan říká: „Na kartičku napíšu jméno autora, pro mě je Petr jako Pavel, a název knížky: Válka s mloky, Mein Kampf, První člověk ve vesmíru. Kus jako kus.“⁵⁰ Jan je vlastně se svojí prací spokojen, dělá to, co mu nařídí jiní, nemusí o své práci přemýšlet, tak jako nad svým životem.

V roce se 1966 do filmu dostává i jeden z nejznámějších historických knihovníků Giacomo Casanova (který přijal v roce 1785 post knihovníka na zámku hraběte Josefa Karla Eusebia z Valdštejna v Duchcově). Film *Poslední růže od Casanovy* (1966, rež. Václav Krška) líčí Casanovu (Felix le Breux) jako už nevrleho, znučeného starce a neurotika, který je nicméně stále velmi požitkářský. Z jeho letargie ho vytrhne až příjezd krásné ženy. Oba se liší v názoru na lásku. Casanova je tu ukázán jako muž ze zásady nemění své názory, není ochoten z nich ustoupit a být jen pomyslet na názor druhý. Divák si může vybrat, zda Casanova je knihovník se slabostí pro ženy nebo svůdce se slabostí pro knihy.

Nelze zapomenout na bývalého knihovníka v podání Oldřicha Nového z divácky oblíbeného filmu *Světáci* (1969, rež. Zdeněk Podskalský). Postarší, životem unavený knihovník univerzitní knihovny Dvorský je stále udatný muž, odhodlaný všemi prostředky bránit klid své knihovny, nejprve samozřejmě uklidňujícími slovy, poté ostrou výtkou, a když není úspěšný, neváhá se pustit do pěstního souboje. Je to muž s rozhledem a dobrým srdcem, který se slituje nad společensky nevzdělanými dělníky a pokouší se je naučit základy společenského chování.

V hudební komedii pro děti *Ať žijí duchové* (1977, rež. Oldřich Lipský) se postava knihovnice (Jiřina Bílá) opravdu jen mihne a pronese asi dvě věty. I přesto můžeme vidět relativně mladou a celkem sympatickou ženu.

---

⁵⁰ STŮJ, Václav. Knihovnická profese v českém hraném filmu. *Čtenář* [online]

Hlavním hrdinou ve filmu *Navždy do dálek Tichomoří* je Oldřich Vízner v roli knihovníka Edy Hyhlíka (1983, rež. Vladimír Drha). Eda je mladý, ženatý muž, který má i dvě děti. Eda je ale vlastně nejistý sám sebou a neví si rady se životem, který se mu hroutí. Navenek normálně pohodový muž je vnitřně spíše nevýrazný, nespokojený člověk.

V závěrečném dílu komediální trilogie *Ohnivě ženy se vracejí* (1987, rež. Zdeněk Podskalský) se postava knihovníka objevuje v podání Petra Nárožného. Je to starší neatraktivní muž, nicméně odborník na kroniky a historii, a díky této odbornosti působí na své okolí velmi sebevědomě. Jeho kolegyně, knihovnice, kterou se vším svým umem zahrála Jiřina Jirásková, je všetečná žena středního, s velkým zájmem o muže.

Mladší a krásnější je knihovnice z jedenáctidílného televizního seriálu *Chlapi a chlapi* (1988, rež. Evžen Sokolovský). Anna (Michaela Dolinová) je postavou vedlejší, neobjevuje se ani ve všech dílech. Je to mladá svobodná matka, do které se zamíluje jeden z hlavních hrdinů seriálu v podání Vladimíra Javorského. Její jedinou pracovní náplní je půjčování knih, tak jako téměř u všech filmových knihovníků a knihovnic.

Knihovník a zároveň vypravěč příběhu se objevuje v poetickém filmu podle knižní předlohy Vladislava Vančury *Konec starých časů* (1989, rež. Jiří Menzel). Zámecký knihovník (Jaromír Hanzlík) je trochu nesmělý, mladý muž. Co se týče jeho práce, z filmu má divák dojem, že hlavní náplní zámeckého knihovníka je oprašování a přemisťování knih, což zajisté nezabere moc času. Ten zbývající se může věnovat ostatním svým zálibám, hlavně flirtování se služebnými.

Neduživý, neatraktivní, brýlatý, mladý muž – voják Adam (Tomáš Sangher), v civilu knihovník, se potýká se šikanou na vojně, takže o jeho knihovnické praxi se divák filmu *Zobani* (1993, rež. Jiří Vanýsek) zhola nic nedoví.

Ve filmu *Ene Bene* (2000, rež. Alice Nellis) se knihovnice dostávají do středního věku. Právě taková je paní Krčková (Martina Musilová), žena žijící v kruhu stereotypů, lhostejná ke svému manželství i okolí. Svou práci zřejmě vykonává dobře a rutinně, ale zdá se, že naprosto bez chuti a lásky. I když ztrátu své práce, zrušením obecní knihovny, opláče.

Ve filmu *Hodný chlapec* (2003, rež. Václav Křístek) nahlédneme do osudu další knihovnice středního věku. Je to žena a matka, žijící poklidným životem, dokud její klid nenaruší rodinná tragédie. Je samozřejmé, že film spíše řeší, jak se knihovnice Věra Strnadová (Veronika Jeníková) vyrovnává s otřesným faktem, který jí působí i velké problémy v zaměstnání. Co se týče pracovní náplně této knihovnice, kromě obligátního půjčování knih, se nic zajímavého nedozvíme.

Knihovnice, která mírně zasáhne do děje díky tomu, že má ráda svou práci a nepůjčuje jen knihy, ale zároveň ví, kde kterou hledat a umí i doporučit, je mladá, své práci rozumící žena v podání Anny Remkové ve filmu *Ztracená brána* (2012, rež. Jiří Strach).

3.2.2 Knihovník v zahraničních filmech

Při hledání knihovníků v zahraničních filmech začínám od filmů nejnovějších, protože momentálně asi nejznámější filmový knihovník je hlavní postavou hned tří filmů – *Flynn Carsen – Honba za kopím osudu* (The librarian: Quest for the Spear, 2004, rež. Peter Winther), *Flynn Carsen - Návrat do dolů krále Šalamouna* (The librarian: Return to king Solomon's Mines, 2006, rež. Jonathan Frakes) a *Flynn Carsen - Jidášův Kalich* (The librarian: The curse of the Judas Chalice, 2008, rež. opět Jonathan Frakes). Hlavním hrdinou je samozřejmě Flynn Carsen (Noah Wyle), který byl přijat jako knihovník do Metropolitní knihovny. Přijetím na tuto pozici se z Flynna Carsena – mladého, svobodného (bez přítelkyně), nesmělého, brýlatého muže, který veškerou svou energii a lásku věnuje knihám, postupně stane velmi atraktivní a hrdinný mladík. A to jen díky tomu, že po Flynnovi se požaduje nebýt jen obyčejným knihovníkem, ale i strážcem tajemství veřejnosti skryté tajné knihovny, která pečlivě hlídá obrovské množství cenností (např. jablko Adama a Evy, Archu úmluvy, posvátné Kopí osudu,...). Jedna cennost byla však ukradena, a tím narušena rovnováha světa (ale především došlo k porušení pravidel knihovny!, vždyť rozkrádání knihovního fondu nemůže nechat chladným žádného knihovníka milujícího svou práci). V tomto okamžiku se z Flynna stává naprosto jiný muž. Nebojácny, do všech dobrodružství se po hlavě vrhající mladík, který najednou nemá problém se ženami, jen s padouchy. Knihovník zde vystoupal až na nejvyšší stupně vítězů, kde ho očekávají ostatní superhrdinové.

Dalším zahraničním filmem, kde jednou z hlavních postav je knihovnice, je film *Mumie* (*The Mummy*, 1999, rež. Stephen Sommers). Mladá, překvapivě atraktivní i aktivní žena, prostě na první pohled „sympaťačka“ Evelyn Carnahan (Rachel Weisz) prožije báječné i děsivé dobrodružství, poté co přečte egyptskou Knihu mrtvých. Nevědomky tím probudí mumii Inhotepa. Evelyn je velmi pyšná na svou profesi. Když se jí hlavní hrdina Rick O'Connell (Brendan Fraser) zeptá, kdo vlastně je, Evelyn (poté co Rickovi pomohla s padouchy) hrdě odpoví: „Jsem knihovnice“. Tvůrci dali Evelyn do vínku i trochu nešikovnosti. Tu předvede v nezapomenutelné scéně, která se odehrává v archeologické knihovně. Evelyn se snaží vrátit nepotřebnou knihu do regálu tak nešikovně, že všechny knihovní regály podél celé místnosti popadají jako kostičky domina. Při této scéně se divák určitě zasměje, ale srdce knihovníka musí zaplakat.

Závěrem je třeba říci, že Flynn i Evelyn jsou filmoví knihovníci, kteří se do této doby na plátně neobjevili. Překonali zažitý stereotyp, že knihovník či knihovnice stojí někde v pozadí a jejich čas nastane teprve tehdy, mají-li zapůjčit knihu či vrácenou zařadit do správného regálu. Jsou hlavními hrdiny, jsou mladí, atraktivní, sympatičtí a hrdě nesou na prsou nápis – jsem knihovník.

Ve sci-fi filmu *Zakletý v čase* (*The time traveler's wife*, 2009, rež. Robert Schwentke) nám tvůrci představují velmi sympatického knihovníka. Je to, vzhledem k žánru filmu, většinou mladý, ale vždy přitažlivý a chápavý Henry DeTamble (Eric Bana). Tento muž trpí zvláštní genovou poruchou – chronickou dislokací v čase, takže může cestovat v čase, často nedobrovolně. I přes všechno to cestování časem je Henry příjemný pracovník knihovny, ač této profesi ve filmu není věnováno mnoho času.

Izraelský knihovník Omer (Tomer Ilan), z filmu *Antarctica* (*Antarctica*, 2008, rež. Yair Hochner), je třicetiletý, celkem pohledný a obrýlený muž. Ale to by samozřejmě nebyl knihovník, kdyby kromě svých, převážně vizuálních plus, neskrýval duši, která mu přísluší. Omer zatím nenašel své místo ve světě, a jelikož tápe i v lidských vztazích, úlevu od toho všeho hledání nachází právě ve stozích knih místní knihovny, kde je zaměstnán.

Knihovnice Julia London (Crystal Bernard) z filmu *Vražedné pochybení* (*Grave Misconduct*, 2008, rež. Armand Mastroianni) je mladá, pohledná žena. Prostě taková

blondatá „dívka odvedle“, které chybí sebevědomí. Juliinou zálibou je psaní. Svůj nedostatek talentu omlouvá slovy, že je jen knihovnice. A být knihovnicí, znamená, dle Juliiny nadřazené paní Crutch, být dobrá ve třech věcech: přečíst, zkatologizovat a odložit.

Vězeňská knihovnice se objeví v jedné scéně ve filmu *Předčítač* (The Reader, 2008, rež. Stephen Daldry). Knihovnice (Carmen-Maya Antoni), statná, postarší, notně prošedivělá, zřejmě také vězenkyně, tu nemá opravdu moc prostoru. Přesto scéna, kdy za ní do malé vězenské knihovny přijde hlavní hrdinka filmu odsouzená Hanna Schmitz (Kate Winslet), aby si vypůjčila knihu „Dáma s malým psem“, je pro celý film klíčová (Hanna je negramotná žena, která v sobě našla odvahu začít se učit číst a psát). Knihovnice se jen zeptá na jméno, cosi orazítkuje a knihu najde.

V rodinném filmu *Odvážná novinářka* (Kit Kittredge: An american girl, 2008, rež. Patricia Rozema) se seznámíme se slečnou Lucindou Bond (Joan Cusack). V její osobě nám filmoví tvůrci ukázali tak trochu jinou knihovnici. I když na první pohled se to nezdá. Lucinda je sympatická, optimistická, ale už pomalu stárnoucí svobodná žena. To co ji odlišuje od většiny filmových knihovnice je to, že celý den nestojí mezi regály knih, ale tahle štíhlá hnědovláska má svoji mobilní knihovnu. Lucinda se ve všech, hlavně v dětech, snaží probudit lásku ke knihám. Ze všeho nejraději by byla, kdyby všechny knihy její mobilní knihy měly své čtenáře. Prostě Lucinda je nadšenou milovnicí knih a tuto lásku se snaží předávat dále.

Tak trochu jiná knihovnice je i Ashima (Tabu) ve filmu *Jmenovec* (The namesake, 2006, rež. Mira Nair). Ashima je Indka, která přesídlila i se svou rodinou z Kalkaty do Ameriky. Přesto stále ctí své kořeny. Sympatická, vdaná knihovnice středního věku, jejíž syn studuje na univerzitě v Yale, stále chodí oblékaná v sári, na čele má typické indické znaménko určující kastu. Jinak je to moderní žena, která mimo jiných problémů, musí řešit i ty kulturní. Svou práci knihovnice zvládá bez problémů, popojíždí s vozíkem po knihovně a zařazuje knihy. Má i čas na popovídání se svojí kolegyní Sally (Brook Smith), což je typická Američanka, milovnice nedbalé módy, mezi jejíž nejoblíbenější součástí oblečení asi patří džínová bunda.

Jestliže ve výše uvedených filmech Mumie a v sérii o Flynnu Carsenovi používají autoři ve shodě s žánrem nadsázku, film *Supersvůdníci* (Tomcats, 2001, rež. Gre-

gory Poirer) je ztřeštěnou parodií, a přesně tak pojímá i postavu knihovnice. Jill (Heather Stephens) je mladá, hezká, samozřejmě nesmělá milovnice knih. Jak se sama vyznává, knihy milovala vždy, proto vystudovala knihovnictví na Luther College. Žije sama s babičkou, bývalou knihovnicí. Z nesmělé knihovnice se ovšem stává dračice, pokud se někdo ke knihám nechová s náležitou úctou. Chudák Michael Delany (Jerry O'Connell), který si chce díky Jill zvednout své mužské sebevědomí a použije k seznámení s Jill v knihovně, pro něj velmi špatně končící trik, vrátí jí již vrácenou knihu. Jill si Michaela zařadí do škatulky chuligánů, kteří nerespektují knihy, trhají vazby a čmárají na okraje. Za neúctu ke knihám Michaela velmi netradičně potrestá (poté co Michael přijme od Jill velmi cudné pozvání k ní domů, je v jejím, téměř dětském, pokoji připoután k posteli - pouty skrytými v plyšových hračkách - a následně je velmi bolestivě zbit Jill i babičkou, které se převlékly do obleků, typických pro dominy). Knihovnická duše je vidět na Jilliných nástrojích – všechny rákosky, biče a důtky jsou pečlivě popsány „katalogizačním číslem“ a mají své stálé místo.

U knihovnice Romy (Nicolette Krebitz) z filmu *Vojáci Jejího veličenstva* (All the Queen's men, 2001, rež. Stephan Ruzowitzky), není až tak důležité, že je mladá a hezká. Hlavní je její inteligence a neohroženost. Pomáhá totiž britským agentům utéci před německým gestapem. Protože je knihovnicí tělem i duší, důmyslně využívá titulů knih k varování svých přátel před nebezpečím.

Slečna Marpole, vedoucí knihovnice školní knihovny, je mladá, ale fundovaná a stále usměvavá knihovnice, jejíž nezbytnou součástí jsou samozřejmě brýle. Její hlavní pracovní náplní je vracení, půjčování a razítkování knih, ovšem jako jedna z mála filmových knihovnic zná i Deweyho desetinné třídění. Přesto netráví celý svůj život v knihovně, ale vášnivě miluje i tanec, při kterém se odreagovává z pracovního vypětí. Prostě mladá, soběstačná žena a vůbec nevadí, že je jen kreslená. Slečna Marpole je totiž z produkce Walt Disney Pictures (*An extremely Goofy movie*, 2000, rež. Ian a Douglas McCarthy).

Ve filmu *Na první pohled* (At first sight, 1999, rež. Irvin Winkler) se knihovnice opravdu jen mihne, a to ve dvou scénách. S Nancy (Margo Winkler), ženou středního věku, naprosto obyčejnou „matkou rodu“ se hlavní hrdina, slepý Virg (Val Kilmer), nejprve setkává na ulici, kde mu Nancy oznamuje, že mu rezervovala knihy v Braillo-

vě písmu. Nancy se ještě objeví ve scéně v knihovně, kdy Virgovi (kterému se na čas opět vrátil zrak) půjčuje časopisy Life.

Téměř stejný prostor ve filmu dostala i následující knihovnice ve filmu *Krásna na zabítí* (Drop dead gorgeous, 1999, rež. Michael Patrick Jann). Děj filmu se odehrává v malém americkém městečku Mount Rose, kde se každý rok volí Miss středoškolačka. Knihovnice Iona Hildebrant (Claudia Wilkens), bývalá vítězka této soutěže z roku 1945, je dnes stará, šedivá, trochu neupravená, přísná s hlubokým, téměř mužským hlasem. Ve filmu jí můžeme vidět při práci v knihovně: sedí u stolu a razítkuje.

Neobvyklou knihovnicí je Alice White (Amanda Ooms), hlavní hrdinka filmu *Wildeneress* (Wildeneress, 1996, rež. Ben Bolt). S Alicí se setkáváme hned na začátku příběhu v univerzitní knihovně. Jedná se o hezkou, mladou, sympatickou, krátkovlasou hnědovlásku. V knihovně najdeme Alici povídající si se svou kolegyní Serenou (Johanna Benyon). Serena je neatraktivní, už pomalu stárnoucí žena v divném účesu a s nezbytnými brýlemi. Serena se svěřuje Alici, že univerzitní knihovny považuje za nejvíce erotická místa na Zemi. Alice je tak trochu plachá, vnější svět považuje za chaotický. Podle ní v knihovnách vládne vždy řád, hlavně díky panu Deweyovi. Až do této chvíle není Alice až tak ničím zajímavá, její problémy začínají vždy s úplňkem. Od třinácti let se vždy při úplňku proměňuje ve vlka. Myslím, že je to jediná filmová knihovnice s takovouto anomálií, musíme ji tedy držet palce, aby všechny své problémy – vlčí a i ty s muži – do konce filmu zvládla.

Knihovníka vězeňské knihovny můžeme objevit ve filmu *Vykoupení z věznic* *Shawshank* (The Shawshank Redemption, 1994, rež. Frank Darabont). Knihovník Brooks (James Whitmore) je přítel hlavního hrdiny Andyho (Tim Robbins). Brooks je vězeň smířený se životem i svým osudem. Je to starý, unavený muž, kterému knihy umožňují dostat se z vězeňských bran. Když se za ně doopravdy dostane, je propuštěn téměř po padesáti letech ve vězení, zjišťuje, že venku nedokáže žít, neboť svoboda již pro něj není to hlavní. Svoji úzkost řeší sebevraždou. Brooks je svým naturelem i vizáží téměř klasický filmový knihovník, kterého by divák obvykle vlastně ani moc nevnímal a nezabýval se jím. Ale prostředí věznic ho částečně vyřazuje z tohoto stereotypu a dobrovolný odchod ze světa, snad do světa milovaných knih, diváka dojme.

Velmi nesympatická postava knihovnice se objevuje ve filmu *Philadelphia* (Philadelphia, 1993, rež. Jonathan Demme). Na její postavě je ukázána obecná obava a strach ostatních lidí z nemocných AIDS. Když hlavní postava filmu propuštěný právník Andrew Beckett (Tom Hanks), trpící AIDS, přijde do knihovny, aby zde získal nějaké informace, místní knihovnice (Tracey Walker) je, právě kvůli jeho nemoci, velmi neochotná až nepřátelská.

Ve filmu *Proměna Betty Lou* (The gun in Betty Lou's handbag, 1992, rež. Allan Moyle) je hlavní postava filmu právě knihovnice. Betty (Penelope Ann Miler) je mladá, pilná, pracovitá. Žije pro svou knihovnu a snaží se do dění v knihovně zatáhnout co nejvíce lidí. Přesto je stále pro své okolí dosti bezvýrazná, nenápadná. Nálezem vražedné zbraně se její život dostane do pozornosti všech. Z bezvýrazné Betty se stává charakterově naprosto jiná žena, ovšem knihovnicí zůstává.

Ve filmu *Stanley a Iris* (Stanley and Iris, 1990, rež. Martin Ritt) máme možnost na krátkou chvíli zahlédnout jednu pracovníci knihovny. Stanley (Robert de Niro) je při své návštěvě knihovny trochu hlučný. Proto je starší knihovnicí, ve staropanenských šatech, s vlasy vyčesanými nahoru a nezbytnými brýlemi, napomenut. Knihovnice dokonce, věrna svému povolání, drží v ruce knihu.

Mladý, sympatický a pohledný, samozřejmě brýlatý, šťastně ženatý knihovník Nick (Mandy Patinkin) ve filmu *Maxie* (Maxie 1985, rež. Paul Aaron) má velké problémy. Nick žil poklidným životem, spokojen se svou prací knihovníka v jedné veřejné knihovně v San Francisku, dokud jeho upjatou ženu Jan (Glen Close) neposedl duch dvacetileté rozpustilé hvězdičky němého filmu Maxie. Na večírku knihovníků má Nick co dělat, aby svou posedlou ženu udržel na uzdě, ovšem, není moc úspěšný. Aby toho milý Nick neměl málo, začne ho ještě svádět slečna Shefferová (Valerie Curtin), jeho nová šéfová. Nick se ukáže jako pevný a věrný muž. Nemístné návrhy odmítne se slovy, že není žádný příležitostný gigolo, ale expert na vzácné knihy. Tudíž, že je placen za uspokojování veřejných potřeb, a ne potřeb slečny Shefferové.

Ve známé komedii *Krotitelé duchů* (Ghost Busters, 1984, rež. Ivan Reitman) se hned na začátku mihnou dokonce dva zaměstnanci newyorské veřejné knihovny. Knihovnice (Alice Drummond) je starší, tichá, decentní dáma, která pečlivě vykonává svou práci. Řádně zařazuje vrácené knihy do regálů, zdá se, že její práce je jí vším,

dokud ji nevyruší duchové. (Pak zřejmě odchází do klidného sanatoria a knihy jsou jí jen útěchou.) Následně se tu objevuje zřejmě její nadřízený, mladý, úslužný knihovník (John Rotman), který veškerou svou energii věnuje k zachování klidu a pořádku v knihovně. Ale bohužel, jak bývá zvykem, do konce filmu již nezahlédneme z knihovníka nic.

Ve filmu *Podlá hra* (Foul Play, 1978, rež. Colin Higgins) se seznámíme s knihovnicí Gloriou Mundy (Godie Hawn). Gloria je milá, mladá, sympatická, trochu ztřeštěná, prostě „krásná ženská“ jak ji ohodnotil policista Tony Carlson (Chevy Chase), její partner ve filmu.

Knihovník John Lewis (Peter Sellers) z filmu *Jen dva mohou hrát* (Only two can play, 1962, rež. Sidney Gilliant) je průměrný maloměšťák středního věku, uhlazený a ochotný pracovník knihovny. Práce v knihovně mu umožňuje nejen uživit svou manželku a dvě děti, ale zároveň se zde může věnovat i své nenáročné zábavě, okukovat hezké ženy. Protože tvůrci filmu byli ke svému knihovníkovi štědrí, návštěvnice Johnovi knihovny jsou většinou atraktivní dívky. A toho John využívá. Díky rezervaci knihy pro krásnou dívku získává její adresu a následně i telefonní číslo (které nijak nevyužije, ale co kdyby...) Tato postava filmového knihovníka je celkem neobvykle laděna do odstínu platonického donchuána a takových ztvárnění knihovníků není opravdu mnoho.

Ve filmech můžeme objevit i zpívající knihovnice, např. ve filmu - muzikálu *Obchodník s hudbou* (Music man, 1962, rež. Morton DaCosta). Marian Parrová (Shirley Jones) je ve filmu schválně ztvárněná jako klasická knihovnice. Tato profese pro ni byla vybrána, aby bylo od počátku jasné, že Marian je prudérní, téměř už stará panna, z které jen srší nedůvěra k mužům. A ti, aby ji považovali za snadnou kořist. Přitom Marian je vlastně mladá a pohledná. Vrozenou knihovničinu nedůvěru k mužům, vlastně jen k jednomu, k Haroldu Hillovi (Rober Preston), překoná samozřejmě láska. Jak jinak i v tomto filmu není nijak široce ukázána knihovnická praxe, ale to nám vynahradí Marian svým zpěvem i tancem mezi regály knih ve své knihovně.

Ve filmu *Philadelphia Story* (1940, rež. George Cukor) se nám v jedné scéně představí knihovnice (Hilda Plowright). Žena středního věku, vzhledově upjatá, ale rázná, má jednu specialitu. Mluví kvakerskou angličtinou, které bohužel návštěvník

knihovny, pátrající po nějaké knize o místní historii, moc nerozumí. Takže ač je knihovnice velmi ochotná, zmatený muž raději odchází. Je tedy dobré narazit na milou a ochotnou knihovnici, ale důležitější je dorozumět se s ní.

3.3 Shrnutí tématu obrazu knihovníka v knize a filmu

Po exkurzi do světa literárních a filmových knihovníků je třeba zamyslet se nad některými otázkami.

Jsou literární a filmoví knihovníci a knihovnice rozdílní? Domnívám se, že ne. Každý tvůrce má samozřejmě jiné prostředky, možnosti a hlavně fantazii. Záleží tedy pouze na něm, jak ve své knize či filmu všeho využije, jakého knihovníka stvoří. Tvůrce se může při jeho ztvárnění držet jakéhosi klišé: tedy, že pracovník knihovny, jedno zda muž či žena, je osoba většinou středního věku, která už od života neočekává nic převratného. Nezbytné jsou samozřejmě brýle. Knihovník je většinou bytost svobodná, bez vyhlídky na partnerský život, i proto, že je nesmělá a neatraktivní a veškerou svou lásku a energii věnuje milovaným knihám. Takový knihovník či knihovnice jen sedí v teple své knihovny, půjčuje milované knihy a občas čtenáři i poradí. Někdy tvůrce popustí uzdu své fantazie a ukáže naprosto nečekaného knihovníka. Nesmíme zapomenout ani na důležitou skutečnost, že velká část filmů vznikla podle literární předlohy, a i proto si jsou knihovníci filmoví i literární podobní.

Je rozdíl mezi ztvárněním knihovníků českými a zahraničními tvůrci? Důležité je si uvědomit, že musíme vnímat zobrazení knihovníka či knihovnice ve filmu vždy jako kontext k době, ve které daný film vznikl. Z nasbíraného materiálu je možné zjistit, že například v českých filmech se až do sedmdesátých let dvacátého století v roli knihovníka objevuje muž. Český film existuje již více než sto let. U nás byl muž vždy brán jako živitel rodiny i ten, komu je umožněno vzdělání, a žena se starala většinou o domácnost. Je samozřejmé, že právě proto role knihovníků byly jen mužská záležitost. V sedmdesátých letech se v českých filmech, hlavně komediích, začínají objevovat ženy – knihovnice a od osmdesátých let už převažují. V zahraničních filmech, jsou podle mého průzkumu, role žen a mužů celkem vyrovnány.

Obecně lze říci, že tvůrci filmoví i literární užívají postavy knihovníků z několika důvodů. Především pokud tvůrci chtějí mít postavu, jejíž stereotypní ztvár-

nění není potřeba dalekosáhle vysvětlovat. Toto ztvárnění se hlavně vyskytuje v knihách a filmech, kde je knihovník postava v podstatě nedůležitá. Slouží jen jako pomocný nástroj, který má pomoci hlavnímu hrdinovi (například knihovník jen vyhledá požadovanou knihu). Postava knihovníka může být využita i k momentu překvapení, divák si pak jen může říci: je to knihovník, a přesto dokáže takové věci. Tento postup bývá užíván hlavně v dobrodružných či sci-fi filmech či knihách.

Také je třeba se zamyslet, zda si tvůrci vybírají postavu knihovníka náhodně či záměrně. Zda by daná postava mohla mít i jiné povolání. Například v britském filmu *Wildeneress* se knihovnice každý úplněk mění na vlka. Proč tedy právě knihovnice? Tvůrci filmu zřejmě chtěli ukázat kontrast mezi obyčejnou Alicí, která je chráněna v klidu knihovny, kde vládne řád, který vlastně nelze ničím narušit, a chaosem vnějšího světa, kde je vše možné. Filmoví i literární knihovníci jsou často vnitřně nejistí a tápou v lidských vztazích, proto se snaží nalézt úkryt před světem právě ve své knihovně, kde je vše jednoduché a snadné, vše se řídí knihovním řádem.

Nakonec se podívejme, jak je v literárních či filmových dílech ztvárněna knihovnická činnost. Ve většině knih i filmů si tvůrci mnoho starostí s ukázáním knihovnické praxe nedělali. V podstatě čtenáři či divákovi ukazují jen to, co uvidí každý návštěvník při prvním vstupu do knihovny. Dle tvůrců je jediná činnost knihovníka chvíli v regále hledat knihu a pak ji půjčit čtenáři či vrácenou knihu opět do regálu zařadit. V amerických filmech knihovník ještě přidává jednu činnost, a tou je razítkování. Skoro se zdá, že se američtí pracovníci knihovny rodí s razítkem v ruce.

Podrobněji je knihovnická praxe ukázána či popsána opravdu v jen pár dílech. Například v knize *Davida Baldacciho Camel club* se můžeme seznámit s činností knihovníků v Oddělení vzácných tisků v Kongresové knihovny Thomase Jeffersona či v některých filmech (*An extremely Goofy movie*, *Wildeneress*) najdeme zmínky o Deweyho desetinném třídění, tedy o systému třídění knih v knihovnách.

4 DOTAZNÍK „OSOBNOST KNIHOVNÍKA“

4.1 Základní údaje o provedeném průzkumu:

Autor průzkumu: Daniela Štádlerová

Šetření: 18.2. – 10.3. 2013

Počet respondentů: 449

Počet otázek: 9 (z toho společných 5, návštěvníci knihoven 2, pracovníci knihoven 2)

Průměrná doba vyplňování: 00.07:56

Dotazník byl umístěn na internetových stránkách www.vyplnto.cz.

Distribuce probíhala zasláním žádosti o vyplnění knihovně v ČR, uveřejněním na facebookových stránkách internetového knihkupectví www.bux.cz, a dále pak cíleným zasláním žádosti o vyplnění potenciálním návštěvníkům knihovny, kteří se dále postarali o rozšíření dotazníku.

Zdroje respondentů

Níže uvedený seznam obsahuje odkazy na nejvýznamnější stránky, ze kterých přišli respondenti:

<i>nezjištěno</i>	(72.5 %)
<i>facebook.cz</i>	(16.8 %)
<i>google.cz</i>	(1.1 %)
<i>search.seznam.cz</i>	(0.6 %)
<i>email.seznam.cz</i>	(3.1 %)
<i>vyplnto.cz</i>	(1.5 %)
<i>facebook.com</i>	(1.1 %)

4.2 Odpovědi respondentů

Otázka č. 1

Jste zaměstnanec knihovny nebo návštěvník knihovny?

(Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [zaměstnanec knihovny → otázka č. 4, návštěvník knihovny → otázka č. 2].)

Odpověď:

zaměstnanec knihovny: 207 (46 %)

návštěvník knihovny: 242 (54 %)

Otázka č. 2

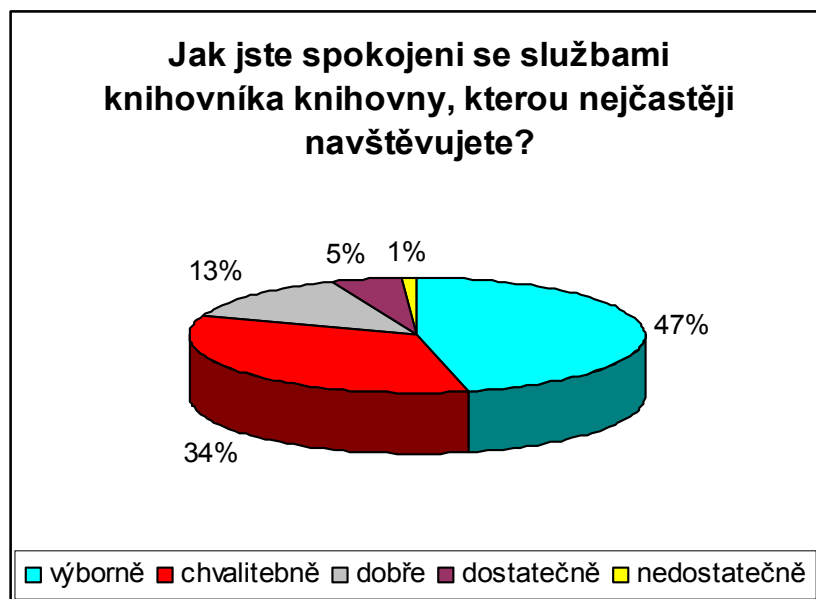
Jak jste spokojeni se službami knihovníka knihovny, kterou nejčastěji navštěvujete?

(Povinná otázka, respondent se musel rozhodnout mezi odpověďmi „výborně“, „chvalitebně“, „dobře“, „dostatečně“ a „nedostatečně“.)

Tato otázka byla určena respondentům – návštěvníkům knihovny.

Odpověď:

výborně:	112	(47 %)
chvalitebně:	83	(34 %)
dobře:	32	(13 %)
dostatečně:	12	(5 %)
nedostatečně:	3	(1 %)

Otázka č. 3

Čeho si u "svého" knihovníka ceníte a co Vám chybí? Tedy, jaké vlastnosti by měl mít "ideální" knihovník?

(Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.)

Tato otázka byla určena pro respondenty, kteří jsou návštěvníky knihoven. Jednalo se o otevřenou otázku a respondent musel odpovídat vlastními slovy. Proto nelze procentuálně vyjádřit poměr odpovědí. *(jsou uváděny nejčastější odpovědi)*

Z odpovědí vyplývá, že **většina respondentů je s chováním, jednáním i vlastnostmi knihovníka** knihovny, kterou nejčastěji navštěvuje, spokojena. Z této spokojenosti následně vyplývají i představy ideálního knihovníka.

Jak si tedy návštěvníci knihoven představují „ideálního“ knihovníka? Zde je přehled vlastností, které by mu neměly chybět:

- milý, vstřícný, příjemné vystupování,
- ochotný,
- fundovaný,
- od knihovníka se očekává všeobecný rozhled, ochota vzdělávat se a získávat nové informace,
- schopnost poradit, ale také schopnost doporučit či prezentovat vlastní názor,
- mít přehled o novinkách a ovládat dobře počítač,
- komunikativnost,
- předpokladem ideálního knihovníka je odborné vzdělání a zájem o obor,
- měl by mít přehled o titulech v knihovně,
- trpělivost,
- altruismus,
- fyzická zdatnost,
- láska ke knihám,
- knihovník by měl umět efektivně vyhledávat informace o knihách.

Nespojeným respondentům (asi 2%) vadilo nejvíce:

- absolutní nezájem knihovnice o potřeby klienta,
- malá aktivita při představování novinek,
- lidský přístup, často mají knihovníci "nelidský" přístup i k samotným knihám (v nejmenované vědecké knihovně nejsou knihy v obalech, takže se velmi snadno ničí, navíc s nimi často knihovníci nešetrně zacházejí),
- knihovník je spíše osoba, která jen knihovnu obhospodařuje či se staví do pozice hlídače knih,
- chybí komunikace, sečtěllost,
- knihovník by tuto práci měl dělat s láskou, nejen pro vydělání peněz,
- když knihovnice schovává pod pult pro starší čtenářky nově vydané knihy, aby si je nemohl půjčit někdo jiný,
- u nespokojených respondentů je všeobecně brán negativně přechod na digitální služby, bez možnosti osobní pomoci ze strany profesionála.

Otázka č. 4

Jak hodnotíte roli knihovníka ve společnosti a v čem, podle Vás, spočívá Váš přínos knihovnické profesi?

(Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.)

Tato otázka byla určena pro respondenty – pracovníky knihoven. Jednalo se opět o otevřenou otázku a respondent musel odpovídat vlastními slovy. *(jsou uváděny nejčastější odpovědi)*

Sami knihovníci charakterizují svoji roli ve společnosti takto:

- knihovník by měl přispívat k šíření čtenářství, které rozvíjí lidské myšlení i fantazii, zároveň by se měl podílet i na rozvoji kulturního vnímání a rozhledu všech návštěvníků knihovny.
- Přínos knihovnické profese je zprostředkování široké veřejnosti zaznamenané znalosti, zkušenosti, příběhy z organizovaných sbírek dokumentů a elektronických zdrojů. Toto duševní bohatství využívají uživatelé různých věkových kategorií již od útlého dětství až k seniorům.
- Knihovníci se stali nedílnou součástí kulturního, vzdělávacího a informačního dění ve městech a na vsích. Knihovník, zejména na venkově, je vlastně informační a kulturní pracovník.
- Knihovník je velmi potřebný, je to ten, který může čtenáři doporučit knihu, potěšit ho vlídným slovem, vyslechnout jej.
- Knihovník by měl umět zvládat stresové situace a měl by se snažit vycházet lidem vstříc.
- Knihovník má specifické postavení, je to partner či fundovaný průvodce čtenáře.
- Přínosem profesi může být permanentní prohlubování vlastních znalostí o literatuře, které se může odrazit následně v akviziční činnosti, organizování fondu i v komunikaci se čtenáři, znalost katalogizačních pravidel je samozřejmostí.
- Knihovník = srdce knihovny.
- Role je to jistě významná, hlavně v práci s malými dětmi. Velký přínos knihovnické profese je v kulturní výchově mládeže (učí je orientaci a vyhledávání informací v knihách). Četba vždy lidi kulturně ovlivňovala.

- Knihovníci v České republice si stále udržují vysoký standart vzdělanosti, stability a především oddanosti své profesi a lásce k práci, ochotě pomáhat a plně se věnovat potřebám návštěvníků knihoven.
- Role knihovníka je proměnlivá v čase. Nové technologie, nové přístupy, nová média to všechno roli knihovníka ovlivňuje. Knihovník je informátor, zprostředkovatel, zvěstovatel, organizátor, posluchač.
- Role knihovníka je však často společností nejen podceňovaná, ale především nevyužitá. Uživatelé stále netuší, co vše mohou žádat, jaké možnosti se jim nabízejí a nejen prestiž, ale i skutečné využití knihoven tím pochopitelně silně upadá.
- Bohužel, role knihovníka ve společnosti je neviditelná, oceňují ji jen ti, kteří služeb knihovny využívají. V současné době je role knihovníka degradována na podavače vybraných knih.

Otázka č. 5

Jaké vlastnosti má mít, podle Vás, „ideální“ knihovník?

(Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.)

Tato otevřená otázka byla opět určena pro respondenty – pracovníky knihoven.
(jsou uváděny nejčastější odpovědi)

Ideální knihovník podle skutečných knihovníků by měl vypadat asi takto:

- knihovník by měl mít rád svou profesi, sám být nadšeným čtenářem,
- musí cítit potřebu zprostředkovávat lidem aktivně informace - být pro toto povolání zapálený,
- morálně bezúhonný, vstřícný a ochotný, měl by mít rád nejen knihy, ale především lidi,
- knihovník by se měl stále vzdělávat, měl by být aktivní a k práci by měl zaujímat tvůrčí postoj,
- kvalifikovaný pracovník s širokým rozhledem a velkým srdcem
- slušný, vlídný,
- pečlivý, trpělivý, komunikativní, sociálně inteligentní, empatický se širokými znalostmi z různých oborů, měl by mít všeobecný přehled,

- profesionální, vstřícný, ochotný, lidský, otevřený,
- s přehledem o literatuře, systematický, v neposlední řadě trpělivý a shovívavý k vrtochům svých čtenářů.
- precizní, čestný, plný energie,
- odborně zdatný,
- ideální knihovník by měl být tak trochu psycholog, ale také by měl umět okamžitě reagovat na daný problém a samozřejmě umět hledat v informačních zdrojích (což je už spíše dovednost),
- asertivní, komunikativní, přístupný celoživotnímu vzdělávání, jazykově vybavený, počítačově gramotný,
- tolerantní, s nadhledem,
- schopný přinést do své práce nápady,
- láska ke knihám a k poznání vůbec,
- vnímavý, vlídný, pracovitý, vstřícný k lidem, spravedlivý, biblioterapeut, který každému umí nabídnout v pravé chvíli pravé čtení,
- důležité je mít rád lidi, mít co nejširší humanitní vzdělání, dokázat se orientovat ve všech vědních oborech, a hlavně čtenáře i návštěvníky informačních akcí knihovny, zaujmout tak, aby se do knihovny rádi navraceli.

Otázka č. 6

Jaké je, podle Vás, zobrazování knihovníka ve filmu a literatuře? (např.: realistické, parodující, naprosto neodpovídající realitě, aj.)

(Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.)

Vzhledem k tomu, že se i v tomto případě jednalo o otevřenou otázku a respondent musel odpovídat vlastními slovy, nelze přesně vyjádřit poměr odpovědí.

Odpovědi respondentů – návštěvníků i pracovníků knihoven - byly často velmi obdobné. *(jsou uváděny nejčastější odpovědi)*

Někteří respondenti při zodpovězení této otázky nejprve předeslali, že postava knihovníka závisí na žánru knihy či filmu, na době a místě vzniku díla a také na povědomí tvůrců o činnosti knihovníků.

Nejvíce respondentů (téměř 2/3) odpovědělo, že postava knihovníka či knihovnice v literatuře a filmu bývá zobrazována nerealisticky až parodicky (jak se vyjádřila jedna respondentka – knihovnice: zobrazování je naprosto neodpovídající realitě, knihovnická činnost je ve skutečnosti vyčerpávající práce s knihami, počítačem i s lidmi. Je to neustálá fyzická práce.) Tito respondenti vidí takové zobrazování až téměř klišovité: vždy starší knihovník či knihovnice s brýlemi, ženy mají nezbytný drdůlek, nedbale a nemódně oblečení, prostě takoví zaprášení knihomolové a podivíni. Většinou se takový knihovník jeví respondentům jako lehce komická postava. Knihovník ve filmu, dle nich, bývá šedá myš. Hlavní náplní je dohlížet na ticho v knihovně a čtenáře spíše od půjčování knih odrazovat. Hlavně pracovníkům knihoven se takové zobrazování samozřejmě nelíbí.

Část respondentů vidí zobrazování knihovníka v literatuře a filmu jako reálné, a to hlavně v historických filmech a literatuře. Knihovník bývá jen kulisou hlavnímu příběhu, a proto je jeho postava sice reálná, ale značně zjednodušená a nenápadná.

Respondenti – knihovníci vidí zobrazení své profese v literatuře a filmu jako odraz toho, jak je vnímají návštěvníci knihoven.

Otázka č. 7

Jste žena nebo muž?

(Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.)

Odpověď:

žena: 395 (88 %)

muž: 54 (12 %)

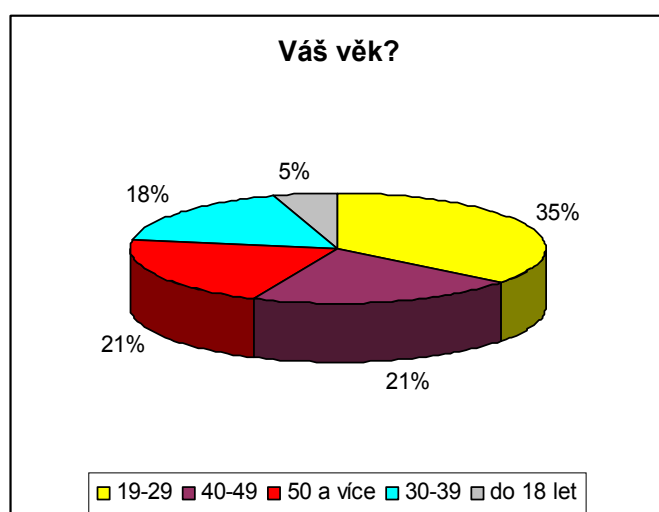
Otázka č. 8

Váš věk?

(Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí)

Odpověď:

Do 18 let:	22	(5 %)
19-29 let:	160	(35 %)
30-39 let:	39	(18 %)
40-49 let:	95	(21 %)
50 a více:	93	(21 %)

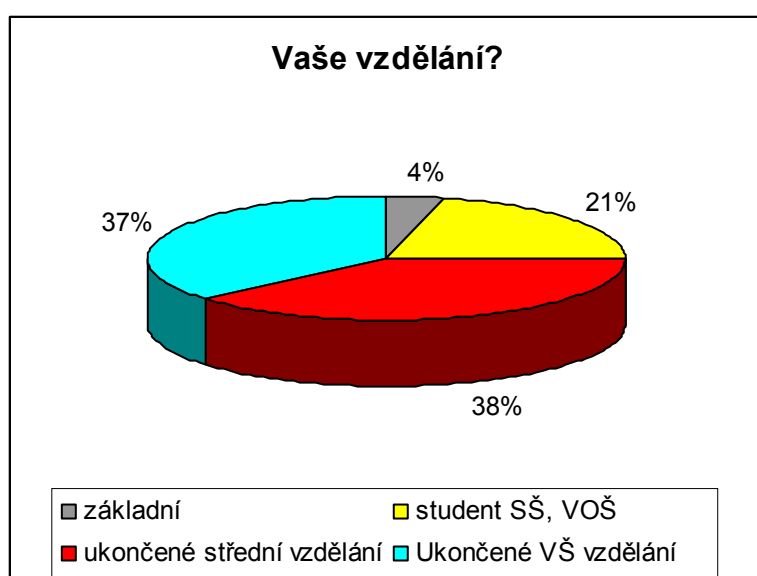

Otázka č. 9**Vaše vzdělání?**

(Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.)

Odpověď:

základní:	17	(4 %)
student SŠ, VOŠ:	98	(21 %)
ukončené střední vzdělání:	172	(38 %)
ukončené VŠ vzdělání:	164	(37 %)

4.3 Shrnutí

- Dotazník vyplnilo 449 respondentů, z toho 54 mužů a 395 žen. Zaměstnanců knihovny bylo 207 a uživatelů 242. Nejvíce respondentů bylo ve věku 19-29 let, alespoň úplné středoškolské vzdělání jich mělo 75 %.
- Převaha ženských respondentů byla způsobena, dle mého názoru, především těmito faktory:
  - v knihovnách většinu zaměstnanců tvoří ženy: z *Analýzy mzdové, věkové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven v ČR 2003 – 2004 ve srovnání se stavem v roce 1998*, kterou provedli M. Hejhálová, Z. Houšková a V. Richter vyplývá, že „z hlediska zastoupení podle pohlaví naprosto převažovaly v knihovnách ženy, muži tvořili v průměru 9 % a jejich podíl se oproti roku 1998 zvýšil o 1,6 %. Ve veřejných knihovnách muži tvořili v průměru 7,2 % (v r. 1998 6,3 %). Největší podíl mužů vykázaly krajské knihovny, kde jejich zastoupení dosáhlo hodnoty 12,6 % (v r. 1998 11,7 %). V místních a malých městských knihovnách se pohybuje podíl mužů v rozmezí 1,5 až 1,9 %. V některých typech specializovaných knihoven je feminizace o něco nižší (muži tvořili podíl 10,4 %), ale zaznamenáváme zde i výrazné posuny. Například v ústředních specializovaných knihovnách je podíl mužů 17,2 % (v r. 1998 13,1 %), v knihovnách z oblasti výzkumu a AV ČR naopak podíl mužů poklesl na 7 % (v r. 1998 13,6 %). Největší pokles podílu mužů zaznamenáváme v lékařských knihovnách: z 18,8 % v roce 1998 na 3,9 % v roce 2004. Zvýšení podílu mužů lze naopak zaznamenat u vysokoškolských knihoven - růst z 8 % v roce 1998 na 14,6 % v roce 2004“⁵¹,
  - návštěvníky knihoven jsou především ženy („v roce 2010 patřily ženy [47 %!, tj. téměř každá druhá] častěji než muži [28 %, tj. zhruba každý čtvrtý] mezi současné návštěvníky veřejných knihoven“)⁵²,
  - ženy jsou obecně ochotnější účastnit se různých anket a výzkumů.
- Elektronický způsob distribuce dotazníku měl předvídatelný vliv na věkovou strukturu respondentů. Odkaz na dotazník byl jednak zaslán cíleně na vybrané knihovny v České republice, jednak byl uveřejněn na facebookových stránkách internetového knihkupectví bux.cz. To znamená, že základním předpokladem pro samotnou možnost vyplnění dotazníku je počítačová gramotnost respondenta. To je možno považovat za slabinu tohoto dotazníkového výzkumu a autorka si je toho vědoma. Největší počet respondentů byl ve věku 19-29 let, což nám dává příslib, že i době počí-

⁵¹ HEJHÁLOVÁ Marta; HOUŠKOVÁ, Zlata; RICHTER, Vít. *Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven v ČR 2003 – 2004 ve srovnání se stavem v roce 1998*. Zpráva z průzkumu. Praha: NK ČR. [online]. 2005. 72 s. [cit. 2013-03-21].

Dostupné z: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/VzdelavaniZprava2004.pdf>

⁵² RICHTER, Vít. Nad druhým reprezentativním výzkumem čtenářů a čtení v ČR – Jak navštěvujeme a využíváme knihovny? *Čtenář* [online]. 2011, roč. 63, č. 3 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:

<http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2011-roc-63/03-2011/nad-druhym-reprezentativnim-vyzkumem-ctenaru-a-cteni-v-cr-82-870.htm>

tačů a rozvoje elektronických knih, mají knihovna a knihovníci stále pevné místo v naší společnosti i dále do budoucnosti.

- Respondenti z řad návštěvníků i knihovníků se shodují v tom, že ideální knihovník by měl být vstřícný a vzdělaný, měl by vystupovat jako vlídná autorita, pro kterou je práce posláním a koníčkem. Nejvíce všem vadí okázalý nezájem o potřeby čtenáře a přístup k této práci jen jako ke zdroji obživy.
- Sami knihovníci vidí svůj hlavní přínos společnosti v šíření čtenářství, kultury, osvěty.
- Návštěvníci i pracovníci knihoven jsou stejného názoru, že při ztvárnění postavy knihovníka v literatuře či filmu velmi záleží na žánru knihy nebo filmu a době vzniku díla. Obě skupiny respondentů se také ve většině shodli na tom, že zobrazování knihovníka v literatuře a filmu neodpovídá realitě.
Návštěvníci knihoven obvykle vidí zobrazení knihovníka v literatuře a filmu jako nereálné, většinou parodující. Dle nich bývá knihovník ztvárněn až příliš klišovitě. Řada respondentů konstatovala, že literární či filmový knihovník je zobrazován převážně ve dvou extrémech: osoba nevýrazná, která žije jen pro své milované knihy, a nebo naopak někdo, kdo ví a dokáže absolutně vše a žádná otázka ani překážka ho nepřekvapí.
Pokud se respondentům zdá postava knihovníka reálná, jde většinou o historické knihy či filmy.
Mnoho zaměstnanců knihoven vidí většinou zobrazování knihovníka v literatuře a filmu také jako nereálné až parodické, což samotní knihovníci vnímají velmi nelichotivě.
Umělecká ztvárnění, která se blíží k realitě, pak dle knihovníků samých odráží spíše obecné povědomí lidí o této profesi, ale jak sami knihovníci dodávají, jen oni vědí, o čem jejich práce vlastně je.
- Většina respondentů – pracovníků i návštěvníků knihoven – si při zodpovídání dotazů na konkrétní literární a filmové knihovníky nevzpomněla. Tato skutečnost byla způsobena zřejmě tím, že knihovník v knize či filmu bývá často postava jen dokreslující děj.
Respondenti z řad zaměstnanců knihoven si většinou vybavili literární knihovníky (T. Pratchett - Zeměplocha, J. K. Rowling – Harry Potter, E. Colfer - Legenda o pistolnici Murphyové, U. Eco - Jméno Růže)
Z ostatních respondentů si někteří vzpomněli na knihovníky z filmů Flynn Carsen - Honba za kopím osudu, Mumie nebo z českých filmů Světáci a Mazlíček.

5 ZÁVĚR

Cílem předložené práce bylo zjistit, jak současná společnost vnímá roli knihovníka. Zda je knihovnická profese v dnešní přetechnizované době již nepotřebná a na ústupu, či zda knihovník je stále potřebný nám i budoucím generacím.

Nejprve jsme historickým exkurzem zjistili, že dlouhá staletí byla knihovnická práce výsadou učených a vzdělaných mužů. Od konce 19. století se začaly objevovat první knihovnice, které naopak v dnešním knihovnictví převažují. Dále se práce zabývá tím, jakými vlastnostmi a dovednostmi by měl dnešní knihovník disponovat. Zjistili jsme, že požadavky na knihovníky stále narůstají, ať už jde o odborné vzdělávání či kompetence. Profese knihovníka se mění spíše na pozici informačního pracovníka, který musí pracovat se stále novými informačními technologiemi. Knihovnická profese zůstává nedílnou součástí kulturního, vzdělávacího a informačního dění, přestože se někteří domnívají, že role knihovníka je dnešní společností podceňována a nevyužita. (Někteří uživatelé stále netuší, co vše mohou od knihovníků žádat, jaké možnosti se jim nabízejí.) Prestiži této profese neprospívá ani její nevelké finanční ohodnocení, které bývá v současné společnosti často považováno nejen za měřítko úspěchu, ale bohužel, nesprávně, i za vyjádření významu dané profese pro společnost.

V části věnované obrazu knihovníka ve filmu a literatuře se práce snažila přiblížit různé literární a filmové zpracování knihovníků. Nalezení děl, kde se vyskytuje postava knihovníka byla náročná práce, vyžadující trpělivost. Zjistili jsme, že děl – literárních či filmových - s knihovníkem v hlavní roli, není mnoho. Většinou tvůrci používají postavu knihovníka k dokreslení děje (aby byl nápomocen hlavnímu hrdinovi).

Nedílnou součástí této práce je vyhodnocení dotazníku s názvem *Osobnost knihovníka*. Dotazník byl elektronicky distribuován zaměstnancům knihoven i jejich uživatelům. V devíti otázkách zjišťoval názory respondentů na to, jakými vlastnostmi by měl disponovat správný knihovník, jak svou roli vidí sami knihovníci. Některé otázky se zabývaly obrazem knihovníka v literatuře a filmu a zkoumaly, zda umělecké ztvárnění postavy knihovníka odpovídá skutečnosti či se jeví jako nereálné.

Sami knihovníci vidí svůj hlavní přínos v tom, že přispívají k šíření čtenářství v dnešní technické a elektronické společnosti, knihovník je vlastně fundovaný průvod-

ce čtenáře. Velký význam má tato profese v kulturní výchově mládeže, učí děti, jak zacházet s knihou, jak v knihách vyhledávat informace. Je důležité, aby knihovník pracoval s láskou a byl své profesi oddaný, jelikož základem knihovnické profese je služba druhým.

Návštěvníci knihoven by rádi ve svých knihovnách přicházeli do styku s knihovníky, kteří jsou vstřícní, ochotní a mají příjemné vystupování. Samozřejmostí je fundovanost, očekáván je i všeobecný rozhled, a tím i schopnost dobře poradit uživateli.

V odpovědích na otázku, jak respondenti (pracovníci i návštěvníci knihoven) vidí zobrazování knihovníka ve filmu a literatuře, se obě skupiny ve většině shodly, že umělecké ztvárnění knihovníka realitě spíše neodpovídá. Knihovník je většinou zobrazován až příliš parodicky, což samotní knihovníci vnímají velmi nelichotivě.

Přesto si většina respondentů na konkrétní literární a filmové knihovníky nevzpomněla. Tato skutečnost byla způsobena zřejmě tím, že knihovník v knize či filmu bývá často postava jen dokreslující děj.

Domnívám se, že cíle práce se mi podařilo dosáhnout. Představila jsem osobnost knihovníka i očekávání uživatelů knihoven. Zároveň se domnívám, že tato práce je jedna z mála dohledatelných prací, která se komplexněji zabývá obrazem knihovníka jak v české, tak i v zahraniční literatuře a filmu.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ a Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

CEJPEK, Jiří, HLAVÁČEK, Ivan a KNEIDL a Pravoslav. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-163-3

HYHLÍK, František. *Četba a její vliv na uvtváření osobnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958

HYHLÍK, František. *Psychologie čtenáře*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo, 1962

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře 1. díl*. Praha: Ústřední dům armády, 1965

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře 2. díl*. Praha: Ústřední dům armády, 1966

VÁŠOVÁ, Lidmila. *Čtenáři a uživatelé informací (Základy psychologie a pedagogiky čtenáře)*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980

Encyklopedie

Universum: všeobecná encyklopedie. 4. díl. 1.vyd. Euromedia Group-Odeon: Praha, 2000. ISBN 80-242-0288-3 (soubor). ISBN 80-207-1066-3 (4. díl)

Články v časopisech

BURGETOVÁ, Jarmila. Odborné znalosti a dovednosti v oboru knihovnických a informačních služeb – výsledky projektu DECIDoc. *Národní knihovna-knihovnická revue*. 2001, roč. 12, č. 3. ISSN 1214-0678

SPUTNAROVÁ, Taťjana. Klára Špecingrová, první česká knihovnice. *Sborník Národního muzea v Praze*, 1983, sv. 28, č. 4

WALSH, Virginia. Budoucnost knihovnické profese. *Národní knihovna- knihovnická revue*, 2001, roč. 12, č. 1. ISSN 1214-0678

Elektronické zdroje

Budoucí role knihovníka. *Inflow – information journal* [online]. 2008, roč. 1, č. 6 [cit. 2013-03-27]. ISSN 1802-9736. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/budouci-role-knihovnika>.

CEJPEK, Jiří. *Prestiž knihovnického povolání*. [online]. [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://skip.nkp.cz/valHro800/prez/Cejpek.doc>

HEJHÁLKOVÁ, Marta; HOUŠKOVÁ, Zlata; RICHTER, Vít. *Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven v ČR 2003 – 2004 ve srovnání se stavem v roce 1998*. Zpráva z průzkumu. Praha: NK ČR [online]. ©2005 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/VzdelavaniZprava2004.pdf>

HERMANOVÁ, Veronika. Služby jsou zrcadlem každé knihovny. *MADOK-Marketing do knihoven* [online]. MADOK, ©2013 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://marketing.knihovna.cz>

POPELKOVÁ, Eva. *Knihovnická povolání* [online] ©2011. [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Knihovnick%C3%A1_povol%C3%A1n%C3%AD.

RICHTER, Vít. Nad druhým reprezentativním výzkumem čtenářů a čtení v ČR – Jak navštěvujeme a využíváme knihovny? *Čtenář* [online]. 2011, roč. 63, č. 3 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://ctenar.svkkl.cz/clanky/2011-roc-63/03-2011/nad-druhym-reprezentativnim-vyzkumem-ctenaru-a-cteni-v-cr-82-870.htm>. ISSN 1805-4064

SKIP-Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky. *Kodex etiky českých knihovníků* [online]. Praha: SKIP. [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/co-je-skip/kodex-etiky>

STŮJ, Václav. Knihovnická profese v českém hraném filmu. *Čtenář* [online]. 2010, roč. 62, č. 0708 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://ctenar.svkkl.cz/clanky/2010-roc-62/0708-2010/knihovnicka-profese-v-ceskem-hranem-filmu-73-701.htm>. ISSN 1805-4064

ŠIMSOVÁ, Sylva. Knihovnické sdružení CILIP v Británii. *Knihovna* [online]. 2007, roč. 18, č. 1 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna71/simsova.htm>. ISSN 1801-5948

ŠIMŠOVÁ, Sylva. Etické hodnoty a knihovnické poslání na přelomu století. *Ikaros* [online]. 1999, roč. 3, č. 4 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z: <http://www.ikaros.cz/node/341>. ISSN 1212-5075

Beletrie

ECO, Umberto. *Jméno růže*. Přel. Z. Frýbort. 2. vyd. Praha: Odeon, 1988

BALDACCI, David. *Camel Club*. Přel. M. Hausner, 1. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1584-4

BIBBY, James. *Ronanova pomsta*. Přel. P. Caha. 1. vyd. Frenštát pod Radhoštěm: Bohuslav Sobota – POLARIS, 2003 ISBN 80-7332-023-1

BRADBURY, Ray. *Tudy přijde něco zlého*. Přel. J. Emmerová 1. vyd. Praha: Baronet, 2007. ISBN 978-80-7384-060-0

COLFER Eoin. *Legenda o pistolnících Murphyových*. Přel. V. Vojhejnová. 1. vyd. Praha: Euromedia Group k.s.-Knižní klub, 2008. ISBN 978-80-242-2008-6

CUSSLER, Clive a CUSSLER, Dirk. *Černý vítr*. přel. K. Šmejkal. 1. vyd. Praha: BB/art s.r.o, 2004. ISBN 80-7341-714-6

CUSSLER, Clive a KEMPRECOS, Paul. *Navigátor*. Přel. K. Šmejkal. 1. vyd. Praha: BB/art s.r.o, 2007. ISBN 978-80-7381-373-4

FOLLET, Ken. *Smrtící kód*. Přel. L. a L. Trávníčkovi. 1. vyd. Praha: Euromedia Group k.s.- Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0758-3

HOWARDOVÁ, Linda. *Začátek sezóny*. Přel. L. Burianová-Hasenohrlová. 1. vyd. Praha: BB/art, 2003. ISBN 80-7341474-0

CHILD, Lee. *61 hodin*. Přel. I. Harrisová. 1. vyd. Praha: BB/art s.r.o, 2011. ISBN 978-80-7381-850-0

KANTŮRKOVÁ, Eva. *Přítelkyně z domu smutku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990 ISBN 80-202-0195-5

KRATOCHVÍL, Jiří. *Truchlivý Bůh*. 1. vyd. Brno: Petrov, 2000, ISBN 80-7227-077-X

MLEJNEK, Josef. *Nelegendy o malých inkvizitorech*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Hejkal, 2005. ISBN 80-86026-33-7

PRATCHETT, Terry. *Magický prazdroj*. Přel. J. Kantůrek. 1. vyd. Praha: Talpress, 1995. ISBN 80-85609-67-3

ROWLINGOVÁ, Joanne K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Přel. V. Medek, 1. vyd. Praha: Albatros, 2000. ISBN 80-00-00898-X

STYRON, William. *Sophiina volba*. Přel. R. Nenadál. Praha: BETA-Dobrovský, 2001, ISBN 80-7306-007-8

SWANN, Carolyne. *Azurový úsvit*. Přel. L. Hayek. 1. vyd. Praha: Baronet a.s., 2006. ISBN 80-7214-951-2

ŠTULCOVÁ, Renata. *Rafaelova škola. Vílí křídla*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, a.s., 2011. ISBN 978-80-204-2514-0

ŠVANDRLÍK, Miloslav. Co dokáží geny. In *Rakev do domu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství technické literatury, 1991. ISBN 80-03-00589-2

Filmy

- Ať žijí duchové* [film]. Režie Oldřich LIPSKÝ. ČSSR, 1977
- Ene bene* [film]. Režie Alice NELLIS. ČR, 2000
- Hodný chlapec* [film]. Režie Václav KRÍSTEK. ČR, 2003
- Hrdina jedné noci* [film]. Režie Martin FRIČ. ČSR, 1935
- Chlapi a chlápci* [TV seriál]. Režie Evžen SOKOLOVSKÝ. ČSSR, 1988
- Konec starých časů* [film]. Režie Jiří MENZEL. ČSSR, 1989
- Kantor ideál* [film]. Režie Karel LAMAČ. ČSR, 1932
- Mazlíček* [film]. Režie Martin FRIČ. ČSR, 1934
- Navždy do dálek tichomoří* [film]. Režie Vladimír DRHA. ČSSR, 1983
- Ohnivě ženy se vracejí* [film]. Režie Zdeněk PODSKALSKÝ. ČSSR, 1987
- Poslední růže od Casanovy* [film]. Režie Václav KRŠKA. ČSSR, 1966
- Světáci* [film]. Režie Zdeněk PODSKALSKÝ, ČSSR, 1969
- Zlatá reneta* [film]. Režie Otakar VÁVRA. ČSSR, 1965
- Zobani* [film]. Režie Jiří VANÝSEK. ČR, 1993
- Ztracená brána* [film]. Režie Jiří STRACH. ČR, 2012
- An extremely Goofy movie* [animovaný film]. Austrálie, USA, 2000
- Antarctika* [film]. Režie Yair HOCHNER. Izrael, 2008
- Flynn Carsen – Honba za kopím osudu* [film]. Režie Peter WINTHER. USA, 2004
- Flynn Carsen – Návrat do dolů krále Šalamouna* [film]. Režie Jonathan FRAKES. USA, 2006
- Flynn Carsen – Jidášův kalich* [film]. Režie Jonathan FRAKES. USA, 2008
- Jmenovec* [film]. Režie Mira NAIR. Indie, USA, 2006
- Krása na zabiti* [film]. Režie Michale Patrick JANN. USA, Německo, 1999
- Krotitelé duchů* [film]. Režie Ivan REITMAN. USA, 1984
- Na první pohled* [film]. Režie Irwin WINKLER. USA, 1999
- Maxie* [film]. Režie Paul AARON. USA, 1985
- Mumie* [film]. Režie Stephen SOMMERS. USA, 1999
- Obchodník s hudbou* [film]. Režie Morton DaCOSTA. USA, 1962
- Odvážná novinářka* [film]. Režie Patricia ROZEMA. USA, 2008

- Philadelphia*, [film]. Režie Jonathan DEMME. USA, 1993
- Philadelphia story* [film]. Režie George CUKOR. USA, 1940
- Podlá hra* [film]. Režie Colin HIGGINS. USA 1978
- Proměna Betty Lou* [film]. Režie Allan MOYLE. USA, 1992
- Předčítač* [film]. Režie Stephen DALDRY. Německo, USA, 2008
- Stanley a Iris* [film]. Režie Martin RITT. USA, 1990
- Supersvůdníci* [film]. Režie Gregory POIRIER. USA, 2001
- Vojáci jejího veličenstva* [film]. Režie Stephan RUZOWITZKY. Německo, Rakousko, USA, Maďarsko, 2001
- Vražedné pochybení* [film]. Režie Armand MASTROIANNI. USA, 2008
- Vykoupení z věznice Shawshank*[film]. Režie Frank DARABONT. USA, 1994
- Wildeneress* [film]. Režie Ben BOLT, USA, 1996
- Zakletý v čase* [film]. Režie Robert SCHWENTKE. USA, 2009

7 RESUME

This bachelor's work called „*The librarian's personality. His image in literature and movie.*“ represents the librarian's role throughout the course of history. It's understandable that the role of libraries and its employees has been changing together with society's changes.

The objective of this work was to compile how today's society perceives the role of the librarian's profession. This work gathers the opinions of those who perform this profession as well as those who come across this profession. It's always good to keep in mind that the librarian is the main member of the library. It depends on him how the existing library will develop.

The next part of this work looks at the librarian's role in literature and film in a more detailed way. Finding any publications where the librarian's character occurs has been rather demanding and has required patience. Basically, there is no comprehensive literature or sources for this theme. In terms of maintaining impartiality, books and films of different genres, distinction and date of origins were elaborated.

The evaluation of „*The librarian's personality*“ questionnaire is an integral part of this work. There were nine questions asking for respondents' opinions on which attributes a good librarian should possess and also how the librarians in general perceive their role. Some questions dealt with the librarians' portrait in literature and film and examined whether the art interpretation of the librarian's character corresponds with reality or appears unreal.